
Handling 2024 nr 158

Fortsatt hantering av socialnämndernas sammanställningar av statistik avseende barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Till Göteborgs kommunfullmäktige

Kommunstyrelsens förslag

Kommunstyrelsen tillstyrker beslutssatsen i yrkandena från V, S och MP den 4 september 2024 samt D, M, L och KD den 23 augusti 2024 och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

Socialnämnd Centrum får i uppdrag att, inom ramen för framtagandet av ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, utveckla och fortsatt hantera sammanställningar av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen förekom skiljaktiga meningar:

Jenny Broman (V) yrkade bifall till yrkande från V, S och MP den 4 september 2024 och avslag på yrkande från SD den 23 augusti 2024.

Axel Josefson (M) yrkade bifall till yrkande från D, M, L och KD den 23 augusti 2024 och avslag på yrkande från SD den 23 augusti 2024.

Jörgen Fogelklou (SD) yrkade bifall till yrkande från SD den 23 augusti 2024.

Kommunstyrelsen godkände först ordförandens förslag att yrkandet från V, S och MP samt yrkandet från D, M, L och KD behandlas som ett yrkande då de har likalydande beslutssats.

Kommunstyrelsen beslutade härafter utan omröstning att bifalla beslutssatserna i yrkandena från V, S och MP samt D, M, L och KD.

Jörgen Fogelklou (SD) reserverade sig mot beslutet till förmån för det egna yrkandet.

Göteborg den 11 september 2024
Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Yrkande

2024-08-23

Ärendenummer: SLK-2024-00318

Yrkande angående – Fortsatt hantering av socialnämndernas sammanställningar av statistik avseende barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Socialnämnd Centrum genomför en grundlig kartläggning och analys av saknade barn i Göteborgs skolor till följd av hedersrelaterade anledningar.
2. Socialnämnd Centrum drar med omedelbar verkan in bidragen för de familjer som för sina barn ut ur landet på hedersrelaterad grund.
3. Socialnämnd Centrum utfärdar utreseförbud varje gång det föreligger en risk att barn förs utomlands i syfte att ingå äktenskap, uppfostras eller omvändas utefter hedersnormer (s k uppfostringsresor) eller könsstympas.
4. Socialnämnd Centrum utökar samarbetet med civilsamhällets organisationer för att identifiera, stödja och skydda barn som riskerar att bli bortförda på hedersrelaterad grund genom:
 - a) Regelbundna möten och samverkansforum med relevanta organisationer.
 - b) Utveckla gemensamma insatsplaner och stödprogram.
 - c) Säkerställa att civilsamhällets kunskap och erfarenheter integreras i stadens arbete.
5. Socialnämnd centrum får i uppdrag att genomföra omfattande informationskampanjer riktade till grupper som är särskilt utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck genom att:
 - a) Använda olika kommunikationskanaler, inklusive sociala medier, informationsmöten och tryckt material.
 - b) Samarbeta med religiösa och kulturella ledare för att nå ut till målgrupperna.
 - c) Säkerställa att informationen är tillgänglig på flera språk och anpassad till olika kulturella kontexter.

Yrkandet

Stadsrevisionens rapport om ett fördubblat antal av 15-åringar som lever under hedersförtryck i Göteborg samt ett fördubblat antal saknade barn som inte dykt upp efter sommarlovet, är både skarp och svidande. Det kräver djupgående åtgärder och insatser på åtskilliga plan.

Enligt en ny undersökning i Uppsala riskerar drygt 60 procent av flickor med utomnordisk bakgrund att bli bortgifta mot sin vilja. Var tredje flicka i nionde årskurs som är född utomlands eller har båda föräldrarna födda utomlands, lever dagligen med hedersrelaterade bestraffningar eller begränsningar.

Genom att anta dessa tilläggsyrkanden kan staden stärka upp det systematiska arbetet för att förhindra hedersrelaterat bortförande av barn och säkerställa att alla barn i Göteborg har rätt till en trygg och fri uppväxt.

Yrkande

D, M, L, KD

2024-08-23

Ärende 6

Yrkande angående – Fortsatt hantering av socialnämndernas sammanställningar av statistik avseende barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Socialnämnd Centrum får i uppdrag att, inom ramen för framtagandet av ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, utveckla och fortsatt hantera sammanställningar av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar.

Yrkandet

Vi anser att det är av största vikt att staden fortsätter att föra statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Statistiken är en viktig del i att stärka arbetet med att bekämpa denna allvarliga problematik och få en helhetsbild av situationen. Genom att ha tillgång till detaljerad statistik kan vi bättre följa upp varje enskilt ärende, vilket gör det möjligt att hjälpa utsatta barn och unga att återvända hem till Göteborg. Dessutom ger statistiken oss insikter om hur vi kan förbättra och utveckla insatserna och stödet till denna målgrupp.

Vi ser positivt på att den övergripande styrningen av arbetet inom detta område inkluderas i den nya planen för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, som stadsledningskontoret föreslår, istället för att behandlas separat. Detta förutsätter dock att arbetet intensifieras. Det faktum att antalet bortförda barn ökar, att få polisanmälningar görs och att få barn lyckas återvända visar tydligt att staden måste utveckla sitt arbete ytterligare. Vi välkomnar att den nya planen ska inkludera aktiviteter för att stärka samarbetet mellan förskola, skola, socialtjänst och polis vid misstanke om eller konstaterade bortföranden av barn. Det är dock avgörande att dessa åtgärder inte stannar vid ord utan implementeras fullt ut. För att säkerställa att arbetet leder till önskat resultat är det viktigt att fortsätta att följa statistiken för denna målgrupp.

De svårigheter som socialnämnderna påtalar när det gäller att samla in information om antalet barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade skäl är varken nya eller okända. Att förändra uppdraget till att omfatta alla barn som inte uppfyller sin skolplikt på grund av dessa svårigheter är dock inte rätt väg att gå. Istället måste arbetet utvecklas för att säkerställa tillförlitligt underlag och kvalitetssäkra sammanställningen. Det är också viktigt att arbeta för att identifiera det mörkertal som varken socialtjänst eller skola i dagsläget känner till.

Att genom skolpliktsbevakning föra statistik och kartlägga saknade barn, oavsett anledning, är både självklart och nödvändigt. Detta är ett uppdrag som Grundskoleförvaltningen redan ansvarar för genom den lagstadgade skolpliktsbevakningen. Grundskolenämnden har under 2024 antagit nya riktlinjer för hantering av elevers skolplikt vid längre utlandsvistelser samt för vitesföreläggande. Detta i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och från att föras utomlands. Staden måste göra allt i sin makt för att inget barn mot sin vilja förs ut ur landet.

Det är dock viktigt att särskilja om bortförandet sker i en hederskontext för att kunna förstå hedersproblematikens påverkan på barn och unga och deras utsatthet. Därför anser vi att socialtjänst centrum fortsatt ska ha ansvaret för att hantera sammanställningar av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Detta arbete måste dock utvecklas för att kvalitetssäkra sammanställningen och för att säkerställa ett mer tillförlitligt underlag.

Yrkande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2024-08-23

Ärende 22

Reviderat 2024-09-04

Yrkande angående – Fortsatt hantering av socialnämndernas sammanställningar av statistik avseende barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Socialnämnd Centrum får i uppdrag att, inom ramen för framtagandet av ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, utveckla och fortsatt hantera sammanställningar av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Yrkandet

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och har vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Kommunfullmäktige fattade 2024-04-25 beslut att socialnämnd Centrum ska ta fram en ny plan för Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. En uppdaterad plan kommer att bli en tydlig grund för det systematiska arbetet i Göteborg och vara ett viktigt verktyg för att utveckla och följa upp arbetet inom både socialnämnder, utbildningsnämnder och andra berörda nämnder.

Grundskolenämnden har dessutom beslutat att revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet, att tillskriva de enskilda huvudmän som har elever folkbokförda i Göteborg med uppmaning om att anmäla till socialtjänst och polis när elev saknas, samt att komplettera befintlig information om skolplikten till vårdnadshavare med förvaltningens rutiner för anmälan till myndigheter och föreläggande vid vite att fullgöra sina skyldigheter för elevens skolgång.

Vi instämmer i tjänsteutlåtandets bedömning att arbetet behöver uppdateras för att vara ändamålsenligt och användbart. Vi anser att hanteringen av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar ska ses över i samband med att den nya planen tas fram.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-21

Ärendenummer SLK-2024-00318

Handläggare

Britta Timan

Telefon: 031-368 04 56

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Fortsatt hantering av socialnämndernas sammanställningar av statistik avseende barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

Socialnämnd Centrum får i uppdrag att, inom ramen för framtagandet av ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, utreda och vid behov lämna förslag på en eventuell fortsatt hantering av sammanställningar av statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar.

Sammanfattning

Stadsdelsnämnderna och därefter de fyra socialnämnderna har sedan år 2020 sammanställt statistik över antalet individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Kommunfullmäktige förklarade år 2022 uppdraget fullgjort men berörda förvaltningar har därefter sammanställt och redovisat resultatet för sina respektive nämnder. Socialnämnderna Centrum, Nordost och Sydväst har i samband med den senaste sammanställningen föreslagit att kommunstyrelsen och kommunfullmäktige ser över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggningar.

Kommunfullmäktige har 2024-04-25 § 154 beslutat att ge socialnämnd Centrum i uppdrag att, i dialog med övriga socialnämnder, utbildningsnämnder och stadsledningskontoret, ta fram en ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stadsledningskontoret menar att den sammanställning som genomförts av barn och unga som förts ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar bör värderas inom ramen för arbetet med framtagandet av en ny plan. Den samlade styrningen av arbete inom området bör omfattas av den kommande planen och inte ligga som en uppföljning vid sidan av övrigt arbete. Socialnämnd Centrum föreslås därför få i uppdrag att inom ramen för arbetet med att ta fram en ny plan för Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck utreda vilket fortsatt behov som finns av sammanställningen. I det fall nämnden anser att sammanställningen bör vara en del av planen ska nämnden också föreslå hur den ska genomföras.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Ett arbete kring att värdera behovet av och arbetssätt för inhämtning, sammanställning och analys av statistik kring barn som förs utomlands av hedersrelaterade anledningar bedöms kunna rymmas inom det arbete som socialnämnd Centrum bedriver för att ta

fram en ny plan för Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Kostnaderna bedöms rymmas inom ram.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och andra typer av våld är brott mot den svenska lagstiftningen och kränker den våldsutsatta personens mänskliga rättigheter. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv.

För att kunna uppmärksamma dem som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck och för att kunna utreda och ge insatser åt dem som drabbas behöver personal inom socialtjänsten och skolväsendet ha kunskap om hedersrelaterat våld. Brist på kunskap kan leda till osäkerhet i bemötande och handläggning.

Homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner kan vara särskilt utsatta i ett hedersrelaterat sammanhang. Det kan råda ett tabu kring hbtqi-frågor i familjer och sammanhang som präglas av hedersnormer.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld är en sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/dem som utövar våldet samt har en annan referensram kring vad som är en önskvärd eller acceptabel behandling. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som ofta blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Bilagor

1. Socialnämnd Centrums handlingar 2024-02-27 § 63
2. Socialnämnd Nordosts handlingar 2024-02-06 § 51
3. Socialnämnd Sydvästs handlingar 2024-02-28 § 59

Ärendet

Socialnämnderna Centrum, Nordost och Sydväst har översänt en sammanställning av statistik över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik till kommunstyrelsen. Nämnderna föreslår också att kommunstyrelsen och kommunfullmäktige ser över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggningar. Stadsledningskontoret lämnar i ärendet förslag på hur frågan fortsatt bör hanteras.

Beskrivning av ärendet

Tidigare uppdrag och resultat av sammanställningarna

2018 gjordes för första gången en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik och underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Det var svårt att få en heltäckande bild av situationen och inget gemensamt resultat för staden presenterades. Kommunfullmäktige gav därför stadsledningskontoret i uppdrag att tillsammans med grundskoleförvaltningen och social resursförvaltning skyndsamt utreda hur och var det fulla ansvaret ska ligga för att sammanställa antalet barn som förs utomlands från Göteborg av hedersrelaterade anledningar. I utredningen gjordes bedömningen att socialtjänsten var den verksamhet som hade bäst förutsättningar att samla statistik på individnivå. Kommunfullmäktige gav 2020-03-19 § 19 stadsdelsnämnderna i uppdrag att ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Sedan omorganisationen i staden överfördes uppdraget till de fyra socialförvaltningarna.

Nämnderna har tidigare redovisat årsvisa sammanställningar av antalet barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar till kommunfullmäktige. Kommunfullmäktige förklarade 2022-09-15 § 12 uppdraget fullgjort. Berörda förvaltningar har därefter sammanställt och redovisat resultatet för sina respektive nämnder. Kartläggningarna 2020, 2021 och 2022 visade på nio, tio respektive elva bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Årets sammanställning visar att 23 barn uppges vara bortförda under de tolv månader som kartläggningen omfattat. Socialnämnderna framhåller dock att det i årets rapportering finns indikationer på att det i flera ärendena kan finnas alternativa förklaringar till bortförandet, som exempelvis vårdnadstvister eller våld och hot som inte är kopplat till hedersproblematik. Vidare menar socialnämnderna att ytterligare en orsak till att fler bortförda barn rapporteras i årets kartläggning är att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik, sannolikt börjar ge resultat. Det ökade antalet kan också bero på att fler familjer, av anledningar som inte nödvändigtvis är kopplat till en hedersproblematik, lämnar Sverige.

Socialnämndernas förslag till förändrad hantering

Socialnämnderna Centrum, Nordost och Sydväst beskriver att det finns ett antal svårigheter med att samla in den typ av uppgifter som sammanställningen bygger på. Uppgifterna grundar sig i bedömningar av information om barnet som kan vara svåra att verifiera. För att barnen ska ingå i sammanställningen ”saknade barn på grund av hederproblematik” krävs antingen förkunskap kring barnen och familjens situation hos berörda myndigheter eller fortsatt utredning av familjen. Enbart omständigheten att en familj åkt med sina barn till ett land där exempelvis bortgifte och könsstympning tillämpas, är inte tillräcklig för att koppla till hedersproblematik.

Utifrån svårigheterna med att avgöra av vilken anledning barnet har förts utomlands, bedömer nämnderna att uppdraget skulle behöva förändras så att fokus för sammanställningen istället är alla barn som förs ut ur landet oavsett anledning och därmed inte uppfyller sin skolplikt. Utifrån det perspektivet anser nämnderna att det bör övervägas om skolorna ska ha huvudansvaret för att kartlägga och rapportera, då det är de som har ansvaret att först agera då skolplikten inte uppfylls.

Ansvar och uppdrag med påverkan på frågan

Skolväsendets ansvar för skolpliktsbevakning, kommunalt aktivitetsansvar och orosanmälningar

Skolpliktsbevakning

Alla elever har rätt att gå i skolan. Skolplikten är ett medel att säkerställa att barn får den utbildning de har rätt till. Det är kommunens ansvar att bevaka att alla skolpliktiga elever som bor i kommunen går i skolan eller får utbildning på annat sätt. Det gäller såväl elever som går i kommunens egna skolor som elever som går i fristående skolor och även i andra kommuner. Kommunen ska ingripa om eleven inte bereds utbildning och ska se till att eleven fullgör sin skolgång och deltar i den verksamhet som anordnas, om eleven inte är sjuk eller har annat giltigt skäl att utebli.

Kontrollen av skolplaceringen har blivit en alltmer omfattande del av arbetet i många kommuner. De barn som finns i kommunen går i olika skolor med olika huvudmän, både kommunala och fristående. Samtidigt kan byten av skola ske när som helst under året. Kommunens ansvar för skolpliktsbevakning är sammansatt och innebär inte bara att bevaka att barnen är skolplacerade utan också att bevaka att barnen faktiskt går i skolan.

Grundskolenämnden gav 2023-10-24 § 207 grundskoleförvaltningen i uppdrag att bland annat revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet. Reviderade anvisningar för central skolpliktsbevakning började gälla från och med 2024-02-01 och förslag till nya riktlinjer för hantering av elevs skolplikt vid längre utlandsvistelse samt riktlinje för vitesföreläggande har under våren 2024 förelagts grundskolenämnden för beslut.

Kommunalt aktivitetsansvar -KAA

Genom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) är kommunerna skyldiga att hålla sig informerade om och erbjuda individuella åtgärder till ungdomar mellan 16–20 år som inte studerar i gymnasieskolan eller genomför någon motsvarande utbildning. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera ungdomarna att påbörja eller återuppta en utbildning. Aktivitetsansvaret gäller under hela året och får inte begränsas till enstaka tillfällen under året. Kommunen ska föra ett register över de ungdomar som omfattas och insatserna ska dokumenteras på ett lämpligt sätt. Ungdomar som är asylsökande eller papperslösa omfattas inte av KAA.

Utbildningsförvaltningen har det övergripande planeringsansvaret för KAA i Göteborg och de fyra socialförvaltningarna är en nära samverkansaktör som bistår i uppdraget. Personalen som arbetar med KAA är anställda på både utbildningsförvaltningen samt på socialförvaltningarna i Göteborg Stad.

Syftet med kontakten är att kommunen ska ha kännedom om vilken sysselsättning ungdomen har och erbjuda lämpliga individuella åtgärder som ska leda till att påbörja eller återuppta utbildning eller annan sysselsättning. Det är frivilligt att delta och den unge väljer själv hur mycket eller lite av stödet hen vill ta emot.

Arbete vid oanmäld frånvaro i förskolan

Förskolan är en frivillig skolform utan närvarokrav. Därför ställs inte samma krav på registrering av frånvaro som i grundskolan och det finns inte heller någon reglerad skyldighet att kontakta hemmet vid frånvaro, motsvarande vad som gäller för grund- och gymnasieskolan. Förskoleförvaltningen arbetar dock i enlighet med den rutin som finns i förvaltningen för barns oanmälda frånvaro. Av rutinen framgår bland annat att om ett barn inte kommer till förskolan enligt schema tas kontakt med hemmet och hemmet uppmanas att kontakta förskolan. Variationen i vistelsetider och efterlevnad av schema är stor och det därför är viktigt att varje rektor gör bedömningar av frånvaron utifrån varje enskilt fall. Om frånvaron av något skäl föranleder att personalen upplever oro för barnet, ska rektor ta ställning till om en orosanmälan till socialtjänsten ska göras.

Anmälningsskyldighet

Att upptäcka barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är en viktig uppgift för personalen inom verksamheterna inom förskola, förskoleklass, grund-, gymnasieskola samt fritidshem. Personal som arbetar inom skolväsendet och träffar barn dagligen har en unik möjlighet när det gäller att upptäcka utsatta barn och hjälpa dem att komma i kontakt med ansvariga myndigheter. En förutsättning för att verksamheten ska kunna hjälpa dessa elever är att någon ser och förstår elevens livssituation, utsatthet och behov. Det är därför nödvändigt att personalen har en grundkunskap om vad hedersrelaterat våld och förtryck får för konsekvenser för barn och unga.

Personalen inom skolväsendet är skyldiga enligt socialtjänstlagen att genast anmäla till socialtjänsten om de i sitt arbete får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Att ett barn förs ut ur landet för att till exempel giftas bort eller utsättas för könsstympning är situationer som ska anmälas till socialtjänsten. Personalen är också skyldiga att lämna de uppgifter som kan vara av betydelse för socialnämndens utredning men har ingen befogenhet att utreda om oron eller misstanken är befogad.

Anmälan görs till den kommun där barnet är bosatt. Det är socialtjänsten i den kommunen som ska utreda barnets situation och bedöma om barnet behöver skydd eller stöd.

Socialtjänstens ansvar för utredning av inkomna orosanmälningar

Socialtjänsten har ansvaret för att ta emot och utreda de orosanmälningar som inkommer till kommunen från anmälningsskyldiga och andra aktörer. När socialtjänsten får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska den utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Skyddsbedömningen ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter om anmälan kommit in sent den dagen.

När en anmälan eller ansökan inkommer till socialtjänsten registreras den och en aktualisering görs. Aktualiseringen kopplas till en orsakskod. I detta skede finns liten kännedom om situationen och en aktualisering ska därför endast ses som en fingervisning om vad behoven hos den enskilde kan bestå av.

I stadens verksamhetssystem Treserva finns tio orsakskoder som kan innefatta våldssituationer samt koden ”Övrigt”. Det finns ett par aktualiseringskoder som specifikt pekar på hedersrelaterat våld eller förtryck, men hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma också i andra kategorier vilket gör det svårt att uttala sig om förekomst enbart utifrån aktualiseringsorsakerna. I samband med att en utredning inleds anges också orsakskod. I detta skede av processen finns oftast lite större kännedom om ärendet. För att kunna bestämma om ett barn förts utomlands av hedersrelaterade anledningar krävs manuell genomgång av respektive hederskodat ärende.

Uppdrag gällande framtagande av ny plan för Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck

Kommunfullmäktige beslutade 2024-04-25 § 154 att ge socialnämnd Centrum i uppdrag att, i dialog med övriga socialnämnder, utbildningsnämnder och stadsledningskontoret, ta fram en ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Enligt uppdraget ska den reviderade planen, där det är möjligt, synkroniseras med mål och aktiviteter i Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer och ska omhänderta och bygga på resultaten i utvärderingen av nuvarande plan. Planen ska skapa en likvärdig struktur för arbetet i hela staden. Planen ska också inkludera åtgärder som möter stadsrevisionens rekommendationer i granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (2023-09-19) samt berörda nämnders kommande svar på stadsrevisionens rekommendationer inklusive översyn av vilka rutiner inom socialnämnder och utbildningsnämnder som behöver uppdateras för att arbeta likvärdigt i staden med god samverkan. Vidare ska planen ha ett särskilt fokus på utbildnings- och informationsinsatser för barn och unga respektive medarbetare och chefer inom socialnämnder och utbildningsnämnder. Slutligen ska planen inkludera aktiviteter för stärkt samverkan mellan förskola, skola, socialtjänst och polis särskilt vid misstanke om eller konstaterade bortföranden av barn, samt aktiviteter för hur både kommunala skolor och friskolor kan delta aktivt i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsdelsnämnderna och därefter de fyra socialnämnderna har sedan år 2020 sammanställt statistik över antalet individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Kommunfullmäktige förklarade år 2022 uppdraget fullgjort men berörda förvaltningar har därefter sammanställt och redovisat resultatet för sina respektive nämnder. Socialnämnderna Centrum, Nordost och Sydväst har i samband med den senaste sammanställningen föreslagit att kommunstyrelsen och kommunfullmäktige ser över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggningar då nämnderna anser att kartläggningen, snarare än att identifiera hur många barn som förts ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar, borde breddas och ha fokus på saknade barn oavsett anledning. Socialnämnderna menar då att undersökningen snarare borde handla om saknade barn som inte fullgör sin skolplikt och som en konsekvens av det genomföras av skolorna.

Den typ av uppföljning socialnämnderna föreslår omfattas dock av skolornas lagstadgade skolpliktsbevakning och det finns enligt stadsledningskontorets bedömning inte något behov av ett sådant uppdrag. Grundskoleförvaltningen har under 2023 genomfört en större översyn av arbetet med skolpliktsbevakning.

Reviderade anvisningar började gälla från och med 1 februari 2024 och förslag till nya riktlinjer för hantering av elevs skolplikt vid längre utlandsvistelse samt riktlinje för vitesföreläggande har i maj 2024 förelagts grundskolenämnden för beslut. Grundskoleförvaltningen arbetar löpande med ett antal utvecklingsfrågor kopplat till arbetet, däribland ingår att ta fram ett IT-stöd för att underlätta för skolorna och ge förvaltningen större möjlighet till översikt och att ta ut statistik.

De svårigheter socialnämnderna beskriver gällande insamlingen av information om antalet barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar är på intet sätt nya eller okända. Att kartlägga motsvarande uppgifter är komplicerat då manuell hantering krävs och bedömning av informationen i varje enskilt ärende behövs för att kvalitetssäkra sammanställningen. Stadsledningskontoret har tidigare gjort bedömningen att socialtjänsten är den myndighet som har bäst förutsättningar att på ett tillräckligt tillförlitligt sätt samla statistik över barn och unga som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Socialtjänsten tar emot anmälningar från samtliga berörda skolformer men också anmälningar från till exempel hälso- och sjukvården och polisen vilka kan ha uppmärksammat hedersproblematik som kan vara okänd för skolan. Socialtjänsten i kommunen hanterar också de anmälningar som kan komma från fristående skolor eller skolor från andra kommuner. Uppgifter från skolor om så kallade tomma stolar bedömdes inte vara ett tillräckligt tillförlitligt underlag för att fastställa hur många barn som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar och skolans skolpliktsbevakning bedömdes inte heller ge tillräcklig information för en liknande sammanställning. I de fall ett barn förs ut ur landet under sommarlovet och återvänder till skolan i samband med skolstart finns till exempel ingen frånvaro för skolan att reagera utifrån. Självfallet finns dock ett mörkertal som varken skolan eller socialtjänsten får kännedom om. Stadsledningskontorets tidigare bedömning om att socialnämnderna är bäst lämpade för att genomföra en sådan sammanställning kvarstår.

Kommunfullmäktige beslutade 2024-04-25 § 154 att ge socialnämnd Centrum i uppdrag att, i dialog med övriga socialnämnder, utbildningsnämnder och stadsledningskontoret, ta fram en ny plan för Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen ska ange den stadengemensamma styrningen inom området och föreslå mål och inriktning för arbetet. Vid framtagandet av planen ska socialnämnd Centrum också föreslå ett antal indikatorer för att kunna följa hur arbetet utvecklats utifrån planens mål. Stadsledningskontoret anser att den sammanställning som genomförts av barn och unga som förts ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar bör värderas inom ramen för arbetet med framtagandet av en ny plan. Den samlade styrningen av arbete inom området bör omfattas av den kommande planen och inte ligga som en uppföljning vid sidan av övrigt arbete. Socialnämnd Centrum föreslås därför få i uppdrag, att inom ramen för arbetet med att ta fram en ny plan för Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, utreda vilket behov som finns av sammanställningen. I det fall nämnden anser att sammanställningen bör vara en del av planen ska nämnden också föreslå hur den ska genomföras.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

§ 63 Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

N164-1613/23

Socialförvaltningen Centrum har 2023-11-01 upprättat ett tjänsteutlåtande i rubricerat ärende.

Tidigare behandling

Ärendet bordlades vid socialnämnden Centrums sammanträde 2024-02-06, § 49

Yrkanden

Hannes Hurtig (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag med hänvisning till yttrande från (V), (S) och (MP).

Kristina Bergman Alme (L) yrkar bifall till yrkandet från (M), (L) och (KD) med särskilt yttrande från (D). Se bilaga 5 till protokollet.

Maria Abrahamsson (C) yrkar bifall till yrkandet från (C). Se bilaga 6 till protokollet.

Agneta Kjaerbeck (SD) yrkar bifall till yrkandet från (SD). Se bilaga 7 till protokollet.

Propositionsordning

Ordföranden ställer propositioner på yrkandena och finner att förvaltningens förslag har bifallits.

Omröstning begärs.

Ordföranden antecknar förvaltningens förslag som Ja-proposition i huvudvoteringen.

Återstående yrkanden ställs under proposition. Ordföranden finner att yrkandet från (M), (L) och (KD) med särskilt yttrande från (D) antagits som motförslag i huvudvoteringen.

Omröstning

Godkänd voteringsproposition:

Ja för bifall till förvaltningens förslag.

Nej för bifall till yrkandet från yrkandet från (M), (L) och (KD) med särskilt yttrande från (D).

Sex ledamöter röstar Ja: Hannes Hurtig (S), Annelie Schagerström (S), Johanna Azar (MP), Roy Lundberg (V), Maria Abrahamsson (C) och Jenny Broman (V).

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2024-02-27

Fem ledamöter röstar Nej: Max Rittberger (M), Hannah Björnerhag (M), Kristina Bergman Alme (L), Agneta Kjaerbeck (SD) och Anne Holmdahl (KD).

Ordförande Jenny Broman (V) finner att nämnden beslutat att bifalla förvaltningens förslag.

Beslut

Socialnämnden Centrum antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.

Socialnämnden Centrum översänder sammanställningen till kommunstyrelsen med förslag om att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggning av saknade barn.

Protokollsanteckning

Hannes Hurtig (S) inkommer med ett yttrande från (V), (S) och (MP). Se bilaga 8 till protokollet.

Reservationer

Kristina Bergman Alme (L) meddelar att (M), (L) och (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande. Se bilaga 5 till protokollet.

Agneta Kjaerbeck (SD) meddelar att (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande. Se bilaga 7 till protokollet.

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2024-02-27

Dag för justering

2024-03-12

Vid protokollet

Sekreterare

Jeanette Nilsson

Ordförande

Jenny Broman (M)

Justerande

Max Rittberger (M)

Yrkande

M,L, KD särskilt yttrande D

2024-02-23

Ärende nr 12

Yrkande – om systematiskt arbete för att hindra hedersrelaterat bortförande av barn

Förslag till beslut

I nämnden:

1. Förvaltningen får i uppdrag att utreda möjligheterna att dra in bidrag (exempelvis, men inte enbart, barnbidrag) för de familjer som för sina barn ut ur landet på hedersrelaterad grund.
2. Förvaltningen får i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning och analys av saknade barn i Göteborgs skolor, som följd av hedersproblematik.
3. Förvaltningen får i uppdrag att i högre utsträckning använda sig av möjligheten att utfärda utreseförbud, om risk finns att barn förs utomlands i syfte att ingå äktenskap eller könsstympas.

Yrkandet

L, M, D, KD har tidigare under året lagt fram liknande förslag där frågan om strypta bidrag lyftes. Det har dock röstats ner av styret i Göteborg. Det har återigen visats sig att problemet med tomma stolar vid Göteborgs skolors skolbänkar är aktuellt och dessutom ett problem som ökar kraftigt i sin omfattning. Det har på sistone rapporterats i media om hur 158 barn har anmälts saknade sedan höstterminens start. Detta uppges vara en fördubbling på bara ett år, där skolorna som är värst drabbade saknar 19 respektive 20 barn.

Vad som ligger bakom varje bortfall går inte att veta säkert, men skolplikten gäller så länge man är folkbokförd i Sverige och ansvaret på Göteborgs stad så länge man är folkbokförd i staden. Dock tros många av ärendena ha hedersrelaterad problematik som grund och många av ärendena anmäls till socialtjänsten.

Staden och dess förvaltningar behöver ta ett krafttag för dessa barn. Bakom vare siffra i statistiken finns ett barn som får en onödig extra uppförsbacke i livet. Vi kämpar för dessa.

Yrkande

Centerpartiet

5 feb

Ärende nr 7

Yrkande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

I Socialnämnd centrum:

1. Socialnämnd centrum antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.
2. Socialnämnd centrum översänder sammanställningen till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnd centrum hemställer till kommunfullmäktige om att framtida kartläggning ska fokusera på saknade barn oavsett anledning samt uppdra åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för att kartlägga och rapportera.
4. Socialnämnd centrum hemställer till kommunfullmäktige om att uppdra åt berörda nämnder att omhänderta Stadsrevisionens kritik och snarast ta fram gemensamma rutiner.

Yrkandet

Centerpartiet delar i mångt och mycket förvaltningens bild av stadens arbete med hedersrelaterad problematik. Vi ser att hedersrelaterat våld och förtryck är en ytterst allvarlig kränkning av individens fri- och rättighet. Det är dessutom ofta ett brott mot svensk lagstiftning.

Kartläggningen visar att antalet barn som förts utomlands där det finns misstanke eller konstaterad hedersproblematik har ökat. Förvaltningen lyfter att en orsak till att fler bortförda barn rapporteras sannolikt beror på att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik börjar ge resultat.

Samtidigt menar förvaltningen att kartläggningen har begränsningar eftersom den enbart inkluderar barn som är saknade på grund av hedersproblematik, vilket kräver förkunskap om barnen och familjens situation hos berörda myndigheter. Det finns svårigheter i att avgöra vilken specifik anledning som ligger bakom att ett barn förs utomlands.

Centerpartiet gör därför samma bedömning som förvaltningen och anser att uppdraget behöver breddas, för att ytterligare minska risken att saknade barn inte får den hjälp de behöver. När perspektivet breddas blir det naturligt att skolorna får ett större ansvar eftersom det blir mer fokus på om barn saknas i skolan och inte uppfyller sin skolplikt. Därför föreslår vi att kommunfullmäktige uppdrar åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för kartläggning och rapportering. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande sker överhuvudtaget.

Stadsrevisionens granskning visar att staden gjort flera framsteg i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, men det kvarstår en del kritik. För oss är det extremt viktigt att arbetet fortskrider och utvecklas. Förvaltningen trycker särskilt på arbetet med att ta fram gemensamma rutiner för samverkan mellan socialtjänst och förskolor/skolor i ärenden som rör specifikt heder. Vi vill därför att Kommunfullmäktige snarast ger berörda förvaltningar i uppgift att ta fram gemensamma rutiner samt omhänderta stadsrevisionens kritik.

Yrkande

2024-02-19

Ärende nr: 12

Yrkande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

I nämnden:

1. Förvaltningen får i samverkan med Grundskolenämnden i uppdrag att upprätta rutiner, arbetssätt och utbildning för en effektiv och god samverkan i alla ärenden som rör hedersrelaterat våld- och förtryck.
2. Socialförvaltningen i Centrum får i samverkan med Grundskolenämnden i uppdrag att ta fram en enhetlig beredskap- och handlingsplan utformad för grundskolan, för att kunna hantera alla de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken i Göteborgs grundskolor.

Yrkandet

En förutsättning för att skola och socialnämnd ska kunna gå in och hjälpa ungdomar som utsätts för hedersrelaterat förtryck är att någon ser och förstår vad som händer. Att upptäcka ungdomar utsatta för hedersförtryck är därför en viktig uppgift. Det är här nödvändigt att skolans personal har en grundkunskap om hederskulturens mekanismer, dess patriarkala bakgrund och dess kollektiva och kompromisslösa krav på flickors kyskhet. Sverigedemokraterna ser att det kräver kunskap inom vilka etniska och religiösa grupper som hedersförtryck förekommer. För att kunna agera i god tid krävs samverkan mellan alla berörda parter.

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2024-02-02

Ärende nr 7

Yttrande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Yttrandet

Att förhindra hedersrelaterat bortförande av barn är otroligt angeläget. Det är viktigt att det arbetet är sammanhållet och strukturerat samt ges resurser för att få ett bra resultat. Just nu pågår ett arbete där socialnämnderna och skolnämnderna ska svara på rekommendationerna från stadsrevisionen gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser att det i samband med detta arbete behövs en översyn av befintligt arbete, men framför allt tydligare steg mot att implementera och använda rutiner, samt tid och resurser i nämnderna för att möjliggöra kompetensutveckling och samarbete mellan skola och socialtjänst.

Grundskolenämnden har dessutom beslutat att revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet, att tillskriva de enskilda huvudmän som har elever folkbokförda i Göteborg med uppmaning om att anmäla till socialtjänst och polis när elev saknas, samt att komplettera befintlig information om skolplikten till vårdnadshavare med förvaltningens rutiner för anmälan till myndigheter och föreläggande vid vite att fullgöra sina skyldigheter för elevens skolgång. I kommunstyrelsen ligger ett ärende om Utvärdering av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 samt redovisning av omhändertagande av åtgärder mot parallell rättsskipning där vi kommer att föreslå åtgärder för arbetet framåt.

Som tjänsteutlåtandet påtar är det dock, tydligare än tidigare år, svårt att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken. Vissa rektorer har under föregående år rapporterat att det i vissa fall handlar om en växande otrygghet i Sverige utifrån utsatthet för rasism och i dessa fall specifikt islamofobi som leder till att vissa familjer tyvärr lämnar landet. Arbetet mot rasism och för ett inkluderande samhälle är därför också viktigare än någonsin.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-11-01

Diarienummer

N164-1613/23

Handläggare

Katarina Idegård, Marie Larsson

Telefon: 031-367 94 04, 031-367 90 16

E-post: marie.larsson@socialcentrum.goteborg.se,

katarina.idegard@socialcentrum.goteborg.se

Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.

Socialnämnden Centrum översänder sammanställningen till kommunstyrelsen med förslag om att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggning av saknade barn.

Sammanfattning

De fyra socialnämnderna rapporterar för perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 tillsammans 23 saknade barn, i sju av fallen saknas en mer konkret misstanke om kopplingen till hedersrelaterad problematik. Orsaken till att barn förts ur landet är endast i ett fall kopplat till en situation som skulle kunna innebära utreseförbud, i detta fall bortgifte. Det är således fler barn som rapporterats som bortförda i årets kartläggning jämfört med de tre senaste åren, då det varit runt tio bortförda barn. Årets kartläggning visar dock, tydligare än tidigare år, svårigheten att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken.

Det är självklart alltid viktigt att uppmärksamma barn som oplanerat uteblir från skolan, men det är viktigt att bedömningen om det handlar om just hederskontext grundar sig på fler iakttagelser och uppgifter än ursprungsland eller vilket land man flyttat till. Detta för att ge en rättvisande bild av hedersproblematikens påverkan på barnens situation.

Av de barn som rapporterats bortförda har fyra barn kommit tillbaka till Sverige igen, i resterande fall är barnen fortsatt bortförda eller så saknas information om de är tillbaka igen eller inte.

Stadens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck har intensifierats och utvecklats under de senaste åren, vilket uppföljningen av planen för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck konstaterar. Det ökade antalet bortförda barn som fångats upp i årets kartläggning kan visa på att det finns en större uppmärksamhet på

problematiken. Stadsrevisionens rapport på området pekar dock på en del fortsatta brister och utvecklingsområden, för socialtjänsten särskilt när det gäller gemensamma rutiner.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällskostnader, både på samhällsnivå och individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för diverse rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar.

Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de utvecklar en fysisk och psykiska ohälsa till följd av våldsutsattheten, som i sin tur försvårar möjligheterna till självförsörjning och ett självständigt liv. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet, oftast bestående av både manliga och kvinnliga förövare. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder.

Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2024-01-16.

Ärendet

Socialnämnden Centrum har att anteckna till protokollet, förevarande tjänsteutlåtande med socialförvaltningarnas uppgifter och förvaltningens analys gällande kartläggning av barn som misstänks ha förts ut ur landet utifrån en hedersrelaterad problematik, samt att översända underlaget till kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

I detta tjänsteutlåtande ges en bakgrund och aktuell redovisning av stadens kartläggning 2023 av bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Det ges också en kort beskrivning av nationella och lokala kunskapsunderlag.

Statlig utredning

Ett betänkande av ”Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet” (SOU 2023:37) presenterades i juli månad och har skickats ut på remiss. De samlade slutsatserna är att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt utfärdande av oskuldsintyg förekommer i Sverige. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Förslaget är också att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte av att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Kartläggning av Länsstyrelsen Östergötland

Under 2022 har Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötland genomfört en uppföljande kartläggning om bortförda personer i en hederskontext som presenterats under hösten. Den förra kartläggningen genomfördes 2019. Även 2022 bygger kartläggningen på resultat från två enkätundersökningar, riktade till socialtjänst- respektive utbildningsförvaltningarna i samtliga kommuner i Sverige. Det var något färre kommuner som besvarat enkäterna den här gången – 55 procent jämfört med 66 procent 2019. En dryg femtedel av kommunerna har uppgett kännedom om sammanlagt 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personer under 2022 (det är endast socialtjänstförvaltningarna som svarat på frågor om kännedom om bortförda personer). Att inte en större andel kommuner uppgett kännedom om bortförda personer, anses bero på att inte alla fall av bortföranden kommer till kommunernas kännedom, det vill säga att det finns ett mörkertal. Av de 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personerna var 91 flickor/kvinnor, 62 pojkar/män och i 6 fall var könet okänt. Nio av tio fall under 2022 gällde bortförda barn. I 6 av 10 fall kände socialtjänsten till situationen kring barnet innan bortförandet skedde, ansökan om utreseförbud var gjord i knappt vart fjärde fall för dessa barn. I en övervägande majoritet av fallen (105) uppges orsaken till det misstänkta eller konstaterade bortförandet vara att undkomma myndighetsbeslut/undvika myndighetsinblandning i familjen. Polisanmälan har gjorts i relativt få fall.

Trots socialtjänstens lagstadgade ansvar att utan dröjsmål utreda barns behov av skydd och andra insatser är det endast 38 procent av de socialförvaltningar som svarat på frågan (N=156) som uppger att det har rutiner för att hantera misstänkta bortföranden. Bland de

utbildningsförvaltningar som svarat på denna fråga (N=158) är det en betydligt högre andel som uppger att de har sådana rutiner (61%). Utifrån rapportens slutsatser lämnas följande rekommendationer:

- Utredda möjligheten att införa ett nationellt inrapporteringssystem för misstänkt och konstaterat bortförda, med rapporteringsskyldighet för kommuner och andra myndigheter. Detta i syfte att öka kunskapen om omfattningen av bortföranden.
- Utredda möjligheten att ge särskilt angivna myndigheter uppgiftsskyldighet rörande uppgifter om bortföranden och annan utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck genom en förordning.
- Utvidga lagstiftningen kring utreseförbud samt genomföra övriga förslag i promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn, Ds 2022:9, i enlighet med Länsstyrelsen Östergötlands remissvar på promemorian.
- Genomföra en översyn av de sekretessbrytande bestämmelserna i OSL. Detta i syfte att ge socialnämnden möjlighet att göra en polisanmälan i fler fall som rör hedersrelaterad brottslighet, inklusive brott på förberedelsestadiet.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett särskilt uppdrag från regeringen att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Syftet med uppdraget är att sammanställa och analysera individers berättelser för att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. Intervjustudier med yrkesverksamma har genomförts liksom dokumentstudie av LVU-domar, internationell utblick och forskningssammanställning. Även underlag och rapporter från andra myndigheter ligger till grund för analyserna. En slutrapport lämnades till regeringen den 1 oktober 2023.

I slutrapporten konstateras att barn och unga som förs bort är en heterogen grupp, där syftet med bortförandet skiljer sig åt. Det är inte ovanligt att det finns flera olika orsaker och syften med ett bortförande. Jämställdhetsmyndigheten kan dock konstatera att det finns gemensamma drag hos de bortföranden som har kartlagts inom ramen för uppdraget. Det fysiska våldet är ofta systematiskt och har skett under hela barnets uppväxt. Ofta används tillhyggen och våldet är i flera fall att betrakta som mycket grovt, med våld mot huvud och strypgrepp som lett till skador som krävt sjukhusvård. Barn som lever i en hederskontext beskrivs även utsättas för olika former av systematisk psykisk misshandel och i vissa fall sker det i kombination med fysiskt våld. Dokumentstudien av LVU-domar visar att många av barnen kan beskrivas som multiutsatta. I samma studie framkommer att det i 22 procent av ärendena förekommit direkta dödshot från närstående eller att barn upplevt en rädsla för att dödas. Vid tidpunkten för bortförandet är utsattheten i många fall känd av en eller flera myndigheter. Ofta har skola och socialtjänst under en längre period haft information om att det finns problem i den aktuella familjen. Det förekommer att barn förs bort vid upprepade tillfällen under uppväxten. En ökande trend av att hela syskonskaror förs bort tillsammans eller i nära anslutning till varandra har observerats. Flera yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat uppger att förståelsen för att ett ärende är hedersrelaterat kan ha kommit först när barnet eller den unga vuxna redan har förts bort. De uppger vidare att de vanligaste riskfaktorerna för bortföranden är förekomst av hedersförtryck samt utsatthet för fysiskt våld. Eventuella faktorer som kan ha utlöst själva bortförandet har också efterfrågats och

den vanligaste utlösande faktorn visade sig i de aktuella intervjuerna vara ett myndighetsbeslut eller ett nära förestående myndighetsbeslut. I studien av LVU-domar framkommer att socialtjänsten endast i ett fåtal fall använt sig av någon riskbedömningsmodell. Majoriteten av de yrkesverksamma som intervjuats uppgav att de i sin kommun saknar tillräckliga rutiner och riktlinjer, resurser och kompetens för att hantera denna typ av ärenden.

Ett antal rekommendationer lämnades till regeringen redan i samband med den delrapport som släpptes under 2022 och som byggde på en intervjustudie med yrkesverksamma. Bland annat föreslogs att utreda införande och utformning av ett nationellt inrapporteringsystem för bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen. Tills ett sådant system är på plats uppmanas varje skola i Sverige föra egen statistik över bortförda/saknade elever. Ytterligare rekommendationer som lämnades var exempelvis att socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar ska utvecklas och förbättras.

I slutrapporten konstaterar Jämställdhetsmyndigheten att det inom ramen för uppdraget framkommit problem på systemnivå som gäller såväl barn och unga som utsätts för våld av närstående som bortförda barn och unga. Bortförda barn och unga uppges vara en del i en större problematik kring hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn. Vilka barn det är som kan komma att föras bort är inte alltid tydligt. Att i ett tidigare skede identifiera barn som lever i utsatthet och som senare kan hamna i ett läge då de riskerar att föras bort, anges vara viktigt. Jämställdhetsmyndigheten lämnar i slutrapporten ett antal rekommendationer som tar ett bredare grepp kring problem som påverkar förebyggande och behandlande insatser till bortförda barn och unga. Nedan ges några exempel på dessa rekommendationer:

- Inrätta ett nationellt uppföljningssystem av ärenden där ett barn eller en vuxen har blivit bortförd, i likhet med Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar.
- De undersökningar som genomförs avseende barns utsatthet för våld bör i större utsträckning inkludera frågor som rör risk för bortförande till annat land.
- Socialtjänst och polis bör i större utsträckning än idag samverka kring riskbedömningar, inte minst när det gäller barn.
- Socialstyrelsen bör förtydliga i riktlinjer och vägledningar att det ska vara en huvudregel att syskon utreds vid förekomst av våld.
- Socialtjänstens ansvar för och möjligheter till långsiktigt stöd och uppföljning behöver förtydligas.

Lokalt kunskapsunderlag

Stadsrevisionens granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har stadsrevisionen granskat stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och en granskningsrapport har publicerats under hösten. Granskningen syftade till att bedöma om förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Även socialnämnden Centrum har berörts av granskningen genom det samordnande uppdraget i stadens arbete på området, men ingår inte i granskningen för övrigt och bedömningarna gäller därmed inte denna nämnd.

I rapporten framkommer bland annat att det saknas gemensamma stadsövergripande rutiner för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör heder. De strukturer som finns för samverkan ser olika ut i stadsområdena och har ett bredare fokus än bara hedersrelaterad problematik. Förutsättningarna för samverkan upplevs i vissa fall ha försämrats och orsaker till detta som nämns är stadens omorganisation och hög personalomsättning. Gällande försvunna elever som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck framkommer en splittrad bild av hur omfattande problemet är och vems ansvaret är. Både skolan och socialtjänsten uppger att informationen i dessa ärenden kan bli bättre från båda håll. Det framkommer att en grundskola de senaste två åren systematiskt kartlagt försvunna elever och att det rör sig om drygt 20 elever varje läsår som försvunnit i samband med höstterminens start och som inte kommit tillbaka. I flera fall har skolan misstänkt att det rör sig om hedersrelaterat våld eller förtryck som exempelvis risk för könsstympning eller uppfostningsresor. Skolpersonalen uppger att de gör orosanmälningar när elever försvinner, men upplever att de inte leder till åtgärder. Socialförvaltningarna har i granskningen uppgett att de sällan ansöker om utreseförbud, utifrån att det krävs mycket för att ansökan ska gå igenom och att de upplever att de oftast inte har tillräckligt med underlag för detta, då man måste ha uppgifter som styrker att bortförandet rör sig om just bortgifte eller könsstympning. Enbart generella uppgifter om att barnet förts utomlands, eller planerar att föras utomlands, är inte tillräckliga skäl för att misstänka hedersrelaterad brottslighet.

Stadsrevisionens sammanvägda bedömning är att alla nämnder behöver utveckla arbetet, även om det noteras att nämnderna har kommit olika långt. Bedömningen är att det finns ett strategiskt arbete i staden med frågorna genom att det finns en plan för arbetet, ett stödcentrum och resursteam heder, men att arbetet inte bedöms fungera fullt ut i praktiken. Utifrån granskningens iakttagelser lämnar revisionskontoret åtta rekommendationer vilka är:

- Samtliga granskade nämnder rekommenderas att säkerställa att personalen får kompetensutveckling i vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär.
- Förskolenämnden, grundskolenämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det vidtas adekvata åtgärder om det framkommer att personal upprätthåller hedersnormer och inte främjar mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.
- Förskolenämnden och grundskolenämnden rekommenderas att upprätta rutiner för hur personalen kan upptäcka och hur de ska agera vid misstanke om att ett barn eller en elev är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa att ärenden som avser hedersrelaterat våld och förtryck registreras korrekt i verksamhetssystemet.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att resursteamens kunskap och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att i samråd med förskolenämnden, grundskolenämnden och utbildningsnämnden upprätta rutiner för samverkan i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det sker en återkoppling till den som gjort en orosanmälan om en utredning har inletts, inte inletts eller redan pågår (om anmälaren angett att hen önskar en sådan återkoppling).
- Förskolenämnden, grundskolenämnden och socialnämnden Hisingen rekommenderas att följa upp och utvärdera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppföljning av plan mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har också en fördjupad kartläggning av sex planer på området Mänskliga rättigheter genomförts och där planen mot hedersrelaterat våld och förtryck, vars giltighetstid gick ut 31 december 2023, varit en av dem. Av uppföljningen framkommer följande:

Göteborgs Stads arbete för att motverka HRVF har på ett påtagligt sätt intensifierats och utvecklats under planperioden. Som konstaterats är en relativt stor del av den struktur som utformats och de förflyttningar som gjorts, sprungna ur uppdrag vid sidan av planen samtidigt som en del av planens aktiviteter förstärker och överlappar dessa insatser. Under uppföljningen har planens betydelse som styrsignal och kunskapskälla återkommande lyfts av medarbetare och verksamheter. Av de tio undersökta aktiviteterna bedöms tre genomförda, fem delvis genomförda och två inte genomförda. (sid 39)

Resursteamerna heder uppges på ett aktivt sätt ha bidragit i flera av planens insatser, exempelvis genom de kompetenshöjande och konsultativa insatserna till yrkesverksamma, ett brett utåtriktat informationsarbete samt i möten med personer i hederskontext. Regionalt stödcentrum heder har haft en stor efterfrågan på konsultation och rådgivning till målgruppen. Stödet till utsatta konstateras ha förbättrats under planperioden genom ökat fokus, större kompetens och delvis bättre samverkan. Att genomföra kompetenshöjande insatser har omhändertagits på ett aktivt sätt av bland annat Regionalt stödcentrum heder, Resursteam heder och Kompetenscentrum för våld i nära relationer. Det uppges ha funnits ett stort fokus på arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i staden - medialt som politiskt med flertalet politiska uppdrag och en återkommande medial bevakning.

Kartläggningen av bortförda barn

2018 gjordes för första gången en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik, underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Det var svårt att få en heltäckande bild av situationen och inget gemensamt resultat för staden presenterades. Kommunfullmäktige ansåg därefter att ansvaret för detta arbete behövde utredas och ingen kartläggning genomfördes 2019. Utredningen kom fram till att socialtjänsten var den verksamhet som hade bäst förutsättningar att samla statistik på individnivå. Kommunfullmäktige gav därför, 2020-03-19, stadsdelsnämnderna i uppdrag att ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Sedan omorganisationen i staden överfördes uppdraget till de fyra socialförvaltningarna. Socialnämnden Centrum har fått i uppdrag av avdelningscheferna barn och unga i socialförvaltningarna att samla in och sammanställa

de fyra förvaltningarnas uppgifter. Kartläggningarna 2020, 2021 och 2022 visade på nio, tio respektive elva bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Resultat

Uppgifter har hämtats in från socialförvaltningarna genom en enkät. Under året har en gemensam uppföljning av arbetet med kartläggningen gjorts, vilket har resulterat i en del förändringar i enkäten. De ändringar som har skett är följande:

- Åldern på barnen/de unga har ändrats från 0-21 år till 0-17 år. Det har gjorts utifrån önskemålet att kartläggningen ska fokusera på de som är barn i laglig mening och därmed omyndiga.
- Angående frågan ”Orsak/syfte till bortförandet” har svarsalternativet ”Undkomma inblandning av myndigheter” lagts till.
- Angående frågan ”Om barnet återvänt igen på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?” har svarsalternativet ”Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad **inte** varit en av parterna” lagts till.
- Frågan om ”Antal utfärdade utreseförbud?” har lagts till.

Den tidsperiod som uppgifterna gäller är 2022-10-01 till 2023-09-30. Alla fyra socialförvaltningar har skickat in ett svar. Resultatet av årets kartläggning redovisas i tabellen nedan. Föregående års kartläggning visade på tio bortförda barn. Vilket land barnen först bort till redovisas inte, utifrån skälet att minska risken att kunna identifiera barnen.

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
	Antal
Antalet barn och unga som rapporterats frånvarande från skolan och där man misstänker bortförande av hedersrelaterad orsak	23
Totala antalet familjer (fler barn igår i varje familj)	11
Ålder	
• 0-5 år	
• 6-11 år	9
• 12-17 år	10
Kön	
• Flicka	9
• Pojke	14
• Annan könsidentitet	
Orsak/syfte till bortförandet	
• Könstympning	
• Bortgifte	1
• Uppfostran	1
• Undkomma inblandning av myndigheter	
• Annan orsak	
- Barnen tagits från mamman i utlandet (inkluderat uppgifter om våld)	6
- mamma tilläts inte resa hem från släkt i utlandet (misstanke om våld)	2
- mamma tog barnen till sin släkt mot pappans vilja	2
• Orsaken okänd	11
Tidpunkt för bortförandet	
• I samband med skollov	15
• Övrig period	5

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
• Vet ej	3
Antal barn där utredning inletts	23
• varav pågående utredning	10
• varav avslutad utredning	13
Antal barn där polisanmälan har gjorts (gäller bara ärenden där man misstänke om bortgifte och könsstympning)	0
Var befinner sig barnet idag?	
• Antal barn som fortfarande är bortförda	16
• Antal barn som kommit tillbaka igen	4
• Antal barn där information saknas om barnet är tillbaka eller inte	3
Om barnet återvänt på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?	
• På egen hand utan hjälp av myndigheter.	1
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna.	3
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad inte varit en av parterna.	
Antal utfärdade utreseförbud	3

Socialförvaltningarna har rapporterat om att man fått kännedom om totalt 23 barn och unga (11 olika familjer) som man någon gång under perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 har förts ut ur landet. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt i att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Rapporteringen visar en osäkerhet gällande vilka grunder man bedömer ligger till grund för bortförandet. I endast ett (1) fall har man angett ett skäl som medför brottslig gärning, vilket är bortgifte och i ytterligare ett (1) ärende är skälet uppfostran. I tio fall framgår att bortförandet beror på ”Annan orsak”, vilket exempelvis handlar om vårdnadstvist eller flytt till förälders hemland mot ena vårdnadshavarens vilja, det framgår också misstanke om våld och hot, men inte att det nödvändigtvis behöver vara hedersrelaterat. För hela elva barn svarar man att orsaken till bortförande okänd.

Oavsett orsak till bortförande så rör det sig i enkäten om barn som antas ha förts utomlands. De flesta barnen, 19 barn, som rapporterats saknade går i grundskolan bara fyra barn är i förskoleåldern.

Vid kartläggningens genomförande uppgavs 16 av barnen vara fortsatt borta, fyra hade kommit tillbaka igen medan det i tre fall saknas information om barnet är tillbaka igen eller inte. Av de barn som kommit tillbaka igen, har ett gjort det på egen hand utan hjälp från myndigheter och tre har gjort det med hjälp av myndigheter, där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna. De fyra socialtjänstförvaltningarna har tillsammans fattat beslut om tre utreseförbud under de 12 månader som kartläggningen gäller.

Förvaltningens bedömning

Ovanstående sammanställning visar de uppgifter som kommit in från socialförvaltningarna via en utskickad enkät i oktober 2023, avseende uppgifter för perioden 221001 – 230930. Det är totalt 23 barn som i enkäterna uppges vara bortförda till utlandet under de tolv månader som kartläggningen omfattar. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Den information som lämnats in i år är mindre konkret vad det gäller orsak till bortförande. Rapporteringen visar att det också kan finnas alternativa förklaringar till bortförande, som exempelvis vårdnadstvister eller våld och hot som inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till hedersproblematik.

En orsak till att fler bortförda barn rapporteras i kartläggningen i år är sannolikt, att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik, börjar ge resultat. Därmed uppmärksammas fler barn, som utan känd orsak uteblir från skolan. Det ökade antalet kartlagda bortförda barn kan också bero på att fler familjer lämnar Sverige med sina barn, men där det också kan finnas andra orsaker än hedersproblematik.

Positivt i år, jämfört med de första årens kartläggning, är att man inlett utredning för samtliga barn, i tio fall var utredningen pågående vid tidpunkten för insamlandet av uppgifterna. Ingen polisanmälan är gjord, vilket skulle kunna förklaras av att det endast i ett fall är bortgifte som kopplas till bortförande av hedersskäl, inget fall av misstänkt könsstypning har rapporterats.

Samtidigt som vi bedömer att det möjligen kan ingå några barn i kartläggning, som förts bort av andra skäl än heder, så visar den nationella kartläggningen, som Länsstyrelsen i Östergötland nyligen genomfört, att inte alla fall av bortföranden kommer till myndigheternas kännedom. Vi kan därför anta att det finns ett mörkertal, vid sidan av det som framkommer i enkätsvaren.

Vi har sedan tidigare år erfarit att det finns ett antal utmaningar med att samla in den typen av uppgifter som kartläggningen bygger på, då det ofta grundar sig i bedömningar av uppgifter som kan vara svåra att verifiera. För att barnen skall ingå i kartläggningen av ”saknade barn på grund av hederproblematik” krävs antingen förkunskap kring barnen och familjens situation hos berörda myndigheter eller fortsatt utredning av familjen. Detta om man skall kunna säkerställa att det rör sig om ett bortförande där barnet riskerar att utsättas för påtryckningar, våld och brott och att orsaken är just heder. Enbart omständigheten att en familj åkt med sina barn till ett land där exempelvis bortgifte och könsstypning tillämpas, är inte tillräcklig för att koppla till hedersproblematik och de insatser som kan vidtas om hedersproblematik kan tydliggöras. Oklarheter när det gäller orsak gör det också svårare att avgöra om polisanmälan bör upprättas.

Utifrån beskrivna svårigheter, med att avgöra av vilken specifik anledning barnen har förts utomlands, bedömer förvaltningen att uppdraget om att kartlägga saknade barn skulle behöva förändras. En kartläggning som i stället har fokus på saknade barn oavsett anledning, kan även inrymma annan problematik. Om man breddar perspektivet blir den grundläggande frågan i stället om barn som saknas i skolorna och inte uppfyller sin skolplikt. Med det perspektivet bör det övervägas om skolorna skall ha huvudansvaret för att kartlägga och rapportera, då det är de som har ansvaret att först agera då skolplikten inte uppfylls.

Ovanstående förändring skulle dock inte betyda att det är mindre viktigt för socialtjänsten att utreda om det finns en hedersrelaterad problematik med i bilden då barn uteblir från skolan. Detta då bortförande av hedersskäl innebär särskilda utmaningar, för den utsatta individen som blir utsatt och för socialtjänsten som har ansvar att agera och handlägga dessa ärenden.

Ett ökat ansvar för förskola och skola att själva kartlägga saknade elever och själva agera vid frånvaro, tar självklart inte heller bort ansvaret att också anmäla till socialtjänsten om frånvaron från skolan innebär oro för barnet, oavsett orsak till oron. Skola och förskola är oftast de aktörer som först uppmärksammar att barnen är saknade. Vid orosanmälan finns det skäl att särskilt beakta situationer där man misstänker att barnet riskerar att föras utomlands, då det är betydligt svårare för svenska myndigheter att erbjuda barnet stöd och hjälp när de väl har förts ut ur landet. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande överhuvudtaget sker.

Staden arbetar kontinuerligt med kompetensutveckling kring hedersproblematik för att tidigt kunna identifiera tecken på barns utsatthet. En fungerande samverkan både internt i staden och med andra myndigheter är en förutsättning för att lyckas i arbetet både med att förhindra att barn förs utomlands samt med att försöka få hem redan bortförda barn. Uppföljningen av stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck visar att stadens arbete med hedersfrågor har utvecklats och intensifierats under de senaste åren. Stadsrevisionen konstaterar i sin granskning att det finns ett strategiskt arbete på området men att arbetet dock inte fungerar fullt ut i praktiken och att de granskade nämnderna därför behöver utveckla sitt arbete. Man konstaterar bland annat att det saknas gemensamma rutiner i staden för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör specifikt heder och rekommenderar att sådana rutiner tas fram och implementeras hos båda parter. Samverkan med externa aktörer såsom exempelvis Polismyndigheten och Utrikesdepartementet är också viktigt när det gäller bortförda barn och bedömningen är att detta finns idag även om det går att utveckla ytterligare. Det finns även en samverkan med bland annat Gränspolisen och Swedavia kopplat till Landvetter flygplats, i syfte att kunna förebygga och förhindra bortföranden av barn i hederskontext. Resursteam heder och Regionalt stödcentrum heder är verksamheter som erbjuder stöd till både utsatta personer och stadens yrkesverksamma i hedersrelaterade ärenden och det är viktigt att deras kompetens tas tillvara på ett effektivt sätt. Mycket arbete är således gjort i staden, men det finns också fortsatta utmaningar för staden i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och med bortförda barn i stort som behöver fortsätta utvecklas. Den nuvarande planen mot hedersproblematik och revisionsrapportens rekommendationer ger stöd och riktning i det arbetet.

Socialförvaltningen Centrum

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör

§ 51 N163-0051/24

Kartläggning av barn bortförda av heder

Ärendet

De fyra socialnämnderna rapporterar för perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 tillsammans 23 saknade barn, i sju av fallen saknas en mer konkret misstanke om kopplingen till hedersrelaterad problematik.

Orsaken till att barn förts ur landet är endast i ett fall kopplat till en situation som skulle kunna innebära utreseförbud, i detta fall bortgifte. Det är således fler barn som rapporterats som bortförda i årets kartläggning jämfört med de tre senaste åren, då det varit runt tio bortförda barn. Årets kartläggning visar dock, tydligare än tidigare år, svårigheten att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan.

Stadens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck har intensifierats och utvecklats under de senaste åren, vilket uppföljningen av planen för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck konstaterar. Det ökade antalet bortförda barn som fångats upp i årets kartläggning kan visa på att det finns en större uppmärksamhet på problematiken. Stadsrevisionens rapport på området pekar dock på en del fortsatta brister och utvecklingsområden, för socialtjänsten särskilt när det gäller gemensamma rutiner.

Handling

Förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2024-01-10.

Yrkande Centerpartiet daterat 2024-02-05.

Yttrande Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet daterat 2024-02-05.

Yttrande Sverigedemokraterna daterat 2024-02-06.

Yrkanden

Lena Landén-Ohlsson (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Katarina Lundin (C) yrkar bifall till Centerpartiets ändringsyrkande.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på de båda yrkandena och finner att nämnden beslutat att avslå Centerpartiets yrkande och bifall förvaltningens förslag.

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2024-02-06

Beslut

1. Socialnämnden Nordost beslutar anteckna rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad.
2. Socialnämnden Nordost översänder rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik till Kommunstyrelsen. I sammanställningen finns förslag att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggningar.

Protokollsanteckning

Lena Landén-Ohlsson (S) antecknar för (S), (V) och (MP) som yttrande en gemensam skrivelse daterad 2024-02-05.

Johan Fält (M) antecknar att (M), (D), (L) och (KD) ställer sig bakom yttrandet från (S), (V) och (MP).

Per-Eric Trulsson (SD) antecknar som yttrande en skrivelse daterad 2024-02-06.

Reservation

Katarina Lundin (C) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Expedieras

Kommunstyrelsen

Dag för justering

2024-02-13

Vid protokollet

Sekreterare

Annika Funkqvist

Ordförande

Lena Landén-Ohlsson (S)

Justerande

Johan Fält (M)

Yrkande

Centerpartiet

Datum 2024-02-05

Ärende nr 25

Yrkande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

I Socialnämnd Nordost:

1. Socialnämnd Nordost antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.
2. Socialnämnd Nordost översänder sammanställningen till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnd Nordost hemställer till kommunfullmäktige om att framtida kartläggning ska fokusera på saknade barn oavsett anledning samt uppdra åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för att kartlägga och rapportera.
4. Socialnämnd Nordost hemställer till kommunfullmäktige om att uppdra åt berörda nämnder att omhänderta Stadsrevisionens kritik och snarast ta fram gemensamma rutiner.

Yrkandet

Centerpartiet delar i mångt och mycket förvaltningens bild av situationen. Vi ser att hedersrelaterat våld och förtryck är en ytters alvarlig kränkning av individens fri- och rättighet. Det är dessutom ofta ett brott mot svensk lagstiftning.

Kartläggningen visar att antalet barn som förts utomlands där det finns misstanke eller konstaterad hedersproblematik har ökat. Förvaltningen lyfter att en orsak till att fler bortförda barn rapporteras sannolikt beror på att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik börjar ge resultat. Samtidigt menar förvaltningen att kartläggningen har begränsningar eftersom den enbart inkluderar barn som är saknade på grund av hedersproblematik, vilket kräver förkunskap om barnen och familjens situation hos berörda myndigheter. Det finns svårigheter i att avgöra vilken specifik anledning som ligger bakom att ett barn förs utomlands. Centerpartiet gör därför samma bedömning som förvaltningen och anser att uppdraget behöver breddas, för att ytterligare minska risken att saknade barn inte får den hjälp de behöver. När perspektivet breddas blir det naturligt att skolorna får ett större ansvar eftersom det blir mer fokus på om barn saknas i skolan och inte uppfyller sin skolplikt. Därför föreslår vi att kommunfullmäktige uppdrar åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för kartläggning och rapportering. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande sker överhuvudtaget.

Stadsrevisionens granskning visar att staden gjort flera framsteg i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, men det kvarstår en del kritik. För oss är det extremt viktigt att arbetet fortskrider och utvecklas. Förvaltningen trycker särskilt på arbetet med att ta fram gemensamma rutiner för samverkan mellan socialtjänst och förskolor/skolor i

ärenden som rör specifikt heder. Vi vill därför att Kommunfullmäktige snarast ger berörda förvaltningar i uppgift att ta fram gemensamma rutiner samt omhänderta stadsrevisionens kritik.

Yttrande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet

2024-02-05

Ärende 25

Yttrande angående Kartläggning av barn bortförda av hederskäl

Yttrandet

Att förhindra hedersrelaterat bortförande av barn är otroligt angeläget. Det är viktigt att det arbetet är sammanhållet och strukturerat samt ges resurser för att få ett bra resultat. Just nu pågår ett arbete där socialnämnderna och skolnämnderna ska svara på rekommendationerna från stadsrevisionen gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser att det i samband med detta arbete behövs en översyn av befintligt arbete, men framför allt tydligare steg mot att implementera och använda rutiner, samt tid och resurser i nämnderna för att möjliggöra kompetensutveckling och samarbete mellan skola och socialtjänst.

Grundskolenämnden har dessutom beslutat att revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet, att tillskriva de enskilda huvudmän som har elever folkbokförda i Göteborg med uppmaning om att anmäla till socialtjänst och polis när elev saknas, samt att komplettera befintlig information om skolplikten till vårdnadshavare med förvaltningens rutiner för anmälan till myndigheter och föreläggande vid vite att fullgöra sina skyldigheter för elevens skolgång. I kommunstyrelsen ligger ett ärende om Utvärdering av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 samt redovisning av omhändertagande av åtgärder mot parallell rättsskipning där vi kommer att föreslå åtgärder för arbetet framåt.

Som tjänsteutlåtandet påtalar är det dock, tydligare än tidigare år, svårt att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken. Vissa rektorer har under föregående år rapporterat att det i vissa fall handlar om en växande otrygghet i Sverige utifrån utsatthet för rasism och i dessa fall specifikt islamofobi som leder till att vissa familjer tyvärr lämnar landet. Arbetet mot rasism och för ett inkluderande samhälle är därför också viktigare än någonsin.

Yttrande

2024-02-06

Ärende nr: 25

Yttrande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Yttrandet

Vi sverigedemokrater har sedan 2019 förespråkat en tydlig skolplan för Göteborgs Stad i förfarandet runt hedersrelaterat våld och förtryck. Vi hävdar bestämt och konsekvent att en konkret plan utformad specifikt för grundskola och gymnasium behöver ta form.

Religiösa företrädare och djupt religiösa familjer är en förklaring till förflyttningen. Forskarna menar också att samhällets ökade polarisering även kan påverkat viljan att vända sig till religiösa företrädare. Det råder därmed en stor risk att utrikes födda människor i Göteborg bortser från vad samhället rekommenderar och i stället väljer att upprätta egna parallella normer med könsstympning, oskuldsnormer, tvångsgifte samt ingen frihet att själv få välja sin framtida partner

Vi ställer oss mycket frågande till varför de tidiga och förebyggande insatserna för föräldrar i nytt land, trots idogt påpekande från SD, fortfarande lyser med sin frånvaro?

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-01-10

Diarienummer N163-0051/24

Handläggare

Katarina Idegård, Marie Larsson

Telefon: 031-367 94 04, 031-367 90 16

E-post: marie.larsson@socialcentrum.goteborg.se,

katarina.idegard@socialcentrum.goteborg.se

Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

Socialnämnden Nordost beslutar anteckna rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad.

Socialnämnden Nordost översänder rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik till Kommunstyrelsen. I sammanställningen finns förslag att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggningar.

Sammanfattning

De fyra socialnämnderna rapporterar för perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 tillsammans 23 saknade barn, i sju av fallen saknas en mer konkret misstanke om kopplingen till hedersrelaterad problematik.

Orsaken till att barn förts ur landet är endast i ett fall kopplat till en situation som skulle kunna innebära utreseförbud, i detta fall bortgifte. Det är således fler barn som rapporterats som bortförda i årets kartläggning jämfört med de tre senaste åren, då det varit runt tio bortförda barn. Årets kartläggning visar dock, tydligare än tidigare år, svårigheten att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken.

Det är självklart alltid viktigt att uppmärksamma barn som oplanerat uteblir från skolan, men det är viktigt att bedömningen om det handlar om just hederskontext grundar sig på fler iakttagelser och uppgifter än ursprungsland eller vilket land man flyttat till. Detta för att ge en rättvisande bild av hedersproblematikens påverkan på barnens situation.

Av de barn som rapporterats bortförda har fyra barn kommit tillbaka till Sverige igen, i resterande fall är barnen fortsatt bortförda eller så saknas information om de är tillbaka igen eller inte.

Stadens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck har intensifierats och utvecklats under de senaste åren, vilket uppföljningen av planen för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck konstaterar. Det ökade antalet bortförda barn som fångats upp i årets kartläggning kan visa på att det finns en större uppmärksamhet på problematiken.

Stadsrevisionens rapport på området pekar dock på en del fortsatta brister och utvecklingsområden, för socialtjänsten särskilt när det gäller gemensamma rutiner.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällskostnader, både på samhällsnivå och individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för diverse rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar.

Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de utvecklar en fysisk och psykiska ohälsa till följd av våldsutsattheten, som i sin tur försvårar möjligheterna till självförsörjning och ett självständigt liv. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet, oftast bestående av både manliga och kvinnliga förövare. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder.

Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Samråd

Ärendet är skickas till ungdomsråden för information och möjlighet att lämna synpunkter.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 30 januari 2024.

Ärendet

Socialnämnden Nordost har att anteckna till protokollet, förevarande tjänsteutlåtande med socialförvaltningarnas uppgifter och förvaltningens analys gällande kartläggning av barn som misstänks ha förts ut ur landet utifrån en hedersrelaterad problematik. Socialnämnd Centrum som på uppdrag av Kommunstyrelsen ansvarar för att översända underlaget till Kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

I detta tjänsteutlåtande ges en bakgrund och aktuell redovisning av stadens kartläggning 2023 av bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Det ges också en kort beskrivning av nationella och lokala kunskapsunderlag.

Statlig utredning

Ett betänkande av ”Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet” (SOU 2023:37) presenterades i juli månad och har skickats ut på remiss. De samlade slutsatserna är att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt utfärdande av oskuldsintyg förekommer i Sverige. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Förslaget är också att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte av att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Kartläggning av Länsstyrelsen Östergötland

Under 2022 har Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötland genomfört en uppföljande kartläggning om bortförda personer i en hederskontext som presenterats under hösten. Den förra kartläggningen genomfördes 2019. Även 2022 bygger kartläggningen på resultat från två enkätundersökningar, riktade till socialtjänst- respektive utbildningsförvaltningarna i samtliga kommuner i Sverige. Det var något färre kommuner som besvarat enkäterna den här gången – 55 procent jämfört med 66 procent 2019. En dryg femtedel av kommunerna har uppgett kännedom om sammanlagt 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personer under 2022 (det är endast socialtjänstförvaltningarna som svarat på frågor om kännedom om bortförda personer). Att inte en större andel kommuner uppgett kännedom om bortförda personer, anses bero på att inte alla fall av bortföranden kommer till kommunernas kännedom, det vill säga att det finns ett mörkertal. Av de 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personerna var 91 flickor/kvinnor, 62 pojkar/män och i 6 fall var könet okänt. Nio av tio fall under 2022 gällde bortförda barn. I 6 av 10 fall kände socialtjänsten till situationen kring barnet innan bortförandet skedde, ansökan om utreseförbud var gjord i knappt vart fjärde fall för dessa barn. I en övervägande majoritet av fallen (105) uppges orsaken till det misstänkta eller konstaterade bortförandet vara att undkomma myndighetsbeslut/undvika myndighetsinblandning i familjen. Polisanmälan har gjorts i relativt få fall.

Trots socialtjänstens lagstadgade ansvar att utan dröjsmål utreda barns behov av skydd och andra insatser är det endast 38 procent av de socialförvaltningar som svarat på frågan

(N=156) som uppger att det har rutiner för att hantera misstänkta bortföranden. Bland de utbildningsförvaltningar som svarat på denna fråga (N=158) är det en betydligt högre andel som uppger att de har sådana rutiner (61%). Utifrån rapportens slutsatser lämnas följande rekommendationer:

- Utredda möjligheten att införa ett nationellt inrapporteringssystem för misstänkt och konstaterat bortförda, med rapporteringsskyldighet för kommuner och andra myndigheter. Detta i syfte att öka kunskapen om omfattningen av bortföranden.
- Utredda möjligheten att ge särskilt angivna myndigheter uppgiftsskyldighet rörande uppgifter om bortföranden och annan utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck genom en förordning.
- Utvidga lagstiftningen kring utreseförbud samt genomföra övriga förslag i promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn, Ds 2022:9, i enlighet med Länsstyrelsen Östergötlands remissvar på promemorian.
- Genomföra en översyn av de sekretessbrytande bestämmelserna i OSL. Detta i syfte att ge socialnämnden möjlighet att göra en polisanmälan i fler fall som rör hedersrelaterad brottslighet, inklusive brott på förberedelsestadiet.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett särskilt uppdrag från regeringen att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Syftet med uppdraget är att sammanställa och analysera individers berättelser för att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. Intervjustudier med yrkesverksamma har genomförts liksom dokumentstudie av LVU-domar, internationell utblick och forskningssammanställning. Även underlag och rapporter från andra myndigheter ligger till grund för analyserna. En slutrapport lämnades till regeringen den 1 oktober 2023.

I slutrapporten konstateras att barn och unga som förs bort är en heterogen grupp, där syftet med bortförandet skiljer sig åt. Det är inte ovanligt att det finns flera olika orsaker och syften med ett bortförande. Jämställdhetsmyndigheten kan dock konstatera att det finns gemensamma drag hos de bortföranden som har kartlagts inom ramen för uppdraget. Det fysiska våldet är ofta systematiskt och har skett under hela barnets uppväxt. Ofta används tillhyggen och våldet är i flera fall att betrakta som mycket grovt, med våld mot huvud och strypgrepp som lett till skador som krävt sjukhusvård. Barn som lever i en hederskontext beskrivs även utsättas för olika former av systematisk psykisk misshandel och i vissa fall sker det i kombination med fysiskt våld. Dokumentstudien av LVU-domar visar att många av barnen kan beskrivas som multiutsatta. I samma studie framkommer att det i 22 procent av ärendena förekommit direkta dödshot från närstående eller att barn upplevt en rädsla för att dödas. Vid tidpunkten för bortförandet är utsattheten i många fall känd av en eller flera myndigheter. Ofta har skola och socialtjänst under en längre period haft information om att det finns problem i den aktuella familjen. Det förekommer att barn förs bort vid upprepade tillfällen under uppväxten. En ökande trend av att hela syskonskaror förs bort tillsammans eller i nära anslutning till varandra har observerats. Flera yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat uppger att förståelsen för att ett ärende är hedersrelaterat kan ha kommit först när barnet eller den unga vuxna redan har förts bort. De uppger vidare att de vanligaste riskfaktorerna för bortföranden är förekomst av hedersförtryck samt utsatthet för fysiskt

våld. Eventuella faktorer som kan ha utlöst själva bortförandet har också efterfrågats och den vanligaste utlösande faktorn visade sig i de aktuella intervjuerna vara ett myndighetsbeslut eller ett nära förestående myndighetsbeslut. I studien av LVU-domar framkommer att socialtjänsten endast i ett fåtal fall använt sig av någon riskbedömningsmodell. Majoriteten av de yrkesverksamma som intervjuats uppgav att de i sin kommun saknar tillräckliga rutiner och riktlinjer, resurser och kompetens för att hantera denna typ av ärenden.

Ett antal rekommendationer lämnades till regeringen redan i samband med den delrapport som släpptes under 2022 och som byggde på en intervjustudie med yrkesverksamma. Bland annat föreslogs att utreda införande och utformning av ett nationellt inrapporteringsystem för bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen. Tills ett sådant system är på plats uppmanas varje skola i Sverige föra egen statistik över bortförda/saknade elever. Ytterligare rekommendationer som lämnades var exempelvis att socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar ska utvecklas och förbättras.

I slutrapporten konstaterar Jämställdhetsmyndigheten att det inom ramen för uppdraget framkommit problem på systemnivå som gäller såväl barn och unga som utsätts för våld av närstående som bortförda barn och unga. Bortförda barn och unga uppges vara en del i en större problematik kring hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn. Vilka barn det är som kan komma att föras bort är inte alltid tydligt. Att i ett tidigare skede identifiera barn som lever i utsatthet och som senare kan hamna i ett läge då de riskerar att föras bort, anges vara viktigt. Jämställdhetsmyndigheten lämnar i slutrapporten ett antal rekommendationer som tar ett bredare grepp kring problem som påverkar förebyggande och behandlande insatser till bortförda barn och unga. Nedan ges några exempel på dessa rekommendationer:

- Inrätta ett nationellt uppföljningssystem av ärenden där ett barn eller en vuxen har blivit bortförd, i likhet med Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar.
- De undersökningar som genomförs avseende barns utsatthet för våld bör i större utsträckning inkludera frågor som rör risk för bortförande till annat land.
- Socialtjänst och polis bör i större utsträckning än idag samverka kring riskbedömningar, inte minst när det gäller barn.
- Socialstyrelsen bör förtydliga i riktlinjer och vägledningar att det ska vara en huvudregel att syskon utreds vid förekomst av våld.
- Socialtjänstens ansvar för och möjligheter till långsiktigt stöd och uppföljning behöver förtydligas.

Lokalt kunskapsunderlag

Stadsrevisionens granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har stadsrevisionen granskat stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och en granskningsrapport har publicerats under hösten. Granskningen syftade till att bedöma om förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Även socialnämnden Centrum har berörts av

granskningen genom det samordnande uppdraget i stadens arbete på området, men ingår inte i granskningen för övrigt.

I rapporten framkommer bland annat att det saknas gemensamma stadsövergripande rutiner för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör heder. De strukturer som finns för samverkan ser olika ut i stadsområdena och har ett bredare fokus än bara hedersrelaterad problematik.

Förutsättningarna för samverkan upplevs i vissa fall ha försämrats och orsaker till detta som nämns är stadens omorganisation och hög personalomsättning. Gällande försvunna elever som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck framkommer en splittrad bild av hur omfattande problemet är och vems ansvaret är. Både skolan och socialtjänsten uppger att informationen i dessa ärenden kan bli bättre från båda håll. Det framkommer att en grundskola de senaste två åren systematiskt kartlagt försvunna elever och att det rör sig om drygt 20 elever varje läsår som försvunnit i samband med höstterminens start och som inte kommit tillbaka. I flera fall har skolan misstänkt att det rör sig om hedersrelaterat våld eller förtryck som exempelvis risk för könsstympning eller uppfostringsresor. Skolpersonalen uppger att de gör orosanmälningar när elever försvinner, men upplever att de inte leder till åtgärder. Socialförvaltningarna har i granskningen uppgett att de sällan ansöker om utreseförbud, utifrån att det krävs mycket för att ansökan ska gå igenom och att de upplever att de oftast inte har tillräckligt med underlag för detta, då man måste ha uppgifter som styrker att bortförandet rör sig om just bortgifte eller könsstympning. Enbart generella uppgifter om att barnet förts utomlands, eller planerar att föras utomlands, är inte tillräckliga skäl för att misstänka hedersrelaterad brottslighet.

Stadsrevisionens sammanvägda bedömning är att alla nämnder behöver utveckla arbetet, även om det noteras att nämnderna har kommit olika långt. Bedömningen är att det finns ett strategiskt arbete i staden med frågorna genom att det finns en plan för arbetet, ett stödcentrum och resursteam heder, men att arbetet inte bedöms fungera fullt ut i praktiken. Utifrån granskningens iakttagelser lämnar revisionskontoret åtta rekommendationer vilka är:

- Samtliga granskade nämnder rekommenderas att säkerställa att personalen får kompetensutveckling i vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär.
- Förskolenämnden, grundskolenämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det vidtas adekvata åtgärder om det framkommer att personal upprätthåller hedersnormer och inte främjar mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.
- Förskolenämnden och grundskolenämnden rekommenderas att upprätta rutiner för hur personalen kan upptäcka och hur de ska agera vid misstanke om att ett barn eller en elev är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa att ärenden som avser hedersrelaterat våld och förtryck registreras korrekt i verksamhetssystemet.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att resursteamens kunskap och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt.

- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att i samråd med förskolenämnden, grundskolenämnden och utbildningsnämnden upprätta rutiner för samverkan i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det sker en återkoppling till den som gjort en orosanmälan om en utredning har inletts, inte inletts eller redan pågår (om anmälaren angett att hen önskar en sådan återkoppling).
- Förskolenämnden, grundskolenämnden och socialnämnden Hisingen rekommenderas att följa upp och utvärdera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppföljning av plan mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har också en fördjupad kartläggning av sex planer på området Mänskliga rättigheter genomförts och där planen mot hedersrelaterat våld och förtryck, vars giltighetstid gick ut 31 december 2023, varit en av dem. Av uppföljningen framkommer följande:

Göteborgs Stads arbete för att motverka HRVF har på ett påtagligt sätt intensifierats och utvecklats under planperioden. Som konstaterats är en relativt stor del av den struktur som utformats och de förflyttningar som gjorts, sprungna ur uppdrag vid sidan av planen samtidigt som en del av planens aktiviteter förstärker och överlappar dessa insatser. Under uppföljningen har planens betydelse som styrsignal och kunskapskälla återkommande lyfts av medarbetare och verksamheter. Av de tio undersökta aktiviteterna bedöms tre genomförda, fem delvis genomförda och två inte genomförda. (sid 39)

Resursteamerna heder uppges på ett aktivt sätt ha bidragit i flera av planens insatser, exempelvis genom de kompetenshöjande och konsultativa insatserna till yrkesverksamma, ett brett utåtriktat informationsarbete samt i möten med personer i hederskontext. Regionalt stödcentrum heder har haft en stor efterfrågan på konsultation och rådgivning till målgruppen. Stödet till utsatta konstateras ha förbättrats under planperioden genom ökat fokus, större kompetens och delvis bättre samverkan. Att genomföra kompetenshöjande insatser har omhändertagits på ett aktivt sätt av bland annat Regionalt stödcentrum heder, Resursteam heder och Kompetenscentrum för våld i nära relationer. Det uppges ha funnits ett stort fokus på arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i staden - medialt som politiskt med flertalet politiska uppdrag och en återkommande medial bevakning.

Kartläggningen av bortförda barn

2018 gjordes för första gången en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik, underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Det var svårt att få en heltäckande bild av situationen och inget gemensamt resultat för staden presenterades. Kommunfullmäktige ansåg därefter att ansvaret för detta arbete behövde utredas och ingen kartläggning genomfördes 2019. Utredningen kom fram till att socialtjänsten var den verksamhet som hade bäst förutsättningar att samla statistik på individnivå. Kommunfullmäktige gav därför, 2020-03-19, stadsdelsnämnderna i uppdrag

att ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Sedan omorganisationen i staden överfördes uppdraget till de fyra socialförvaltningarna. Socialnämnden Centrum har fått i uppdrag av avdelningscheferna barn och unga i socialförvaltningarna att samla in och sammanställa de fyra förvaltningarnas uppgifter. Kartläggningarna 2020, 2021 och 2022 visade på nio, tio respektive elva bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Resultat

Uppgifter har hämtats in från socialförvaltningarna genom en enkät. Under året har en gemensam uppföljning av arbetet med kartläggningen gjorts, vilket har resulterat i en del förändringar i enkäten. De ändringar som har skett är följande:

- Åldern på barnen/de unga har ändrats från 0-21 år till 0-17 år. Det har gjorts utifrån önskemålet att kartläggningen ska fokusera på de som är barn i laglig mening och därmed omyndiga.
- Angående frågan "Orsak/syfte till bortförandet" har svarsalternativet "Undkomma inblandning av myndigheter" lagts till.
- Angående frågan "Om barnet återvänt igen på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?" har svarsalternativet "Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad **inte** varit en av parterna" lagts till.
- Frågan om "Antal utfärdade utreseförbud?" har lagts till.

Den tidsperiod som uppgifterna gäller är 2022-10-01 till 2023-09-30. Alla fyra socialförvaltningar har skickat in ett svar. Resultatet av årets kartläggning redovisas i tabellen nedan. Föregående års kartläggning visade på tio bortförda barn. Vilket land barnen först bort till redovisas inte, utifrån skälet att minska risken att kunna identifiera barnen.

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
	Antal
Antalet barn och unga som rapporterats frånvarande från skolan och där man misstänker bortförande av hedersrelaterad orsak	23
Totala antalet familjer (fler barn igår i varje familj)	11
Ålder	
• 0-5 år	
• 6-11 år	9
• 12-17 år	10
Kön	
• Flicka	9
• Pojke	14
• Annan könsidentitet	
Orsak/syfte till bortförandet	
• Könstympning	
• Bortgifte	1
• Uppfostran	1
• Undkomma inblandning av myndigheter	
• Annan orsak	
- Barnen tagits från mamman i utlandet (inkluderat uppgifter om våld)	6
- mamma tilläts inte resa hem från släkt i utlandet (misstanke om våld)	2
- mamma tog barnen till sin släkt mot pappans vilja	2
• Orsaken okänd	11
Tidpunkt för bortförandet	
• I samband med skollov	15
• Övrig period	5

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
• Vet ej	3
Antal barn där utredning inletts	23
• varav pågående utredning	10
• varav avslutad utredning	13
Antal barn där polisanmälan har gjorts (gäller bara ärenden där man misstänke om bortgifte och könsstympning)	0
Var befinner sig barnet idag?	
• Antal barn som fortfarande är bortförda	16
• Antal barn som kommit tillbaka igen	4
• Antal barn där information saknas om barnet är tillbaka eller inte	3
Om barnet återvänt på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?	
• På egen hand utan hjälp av myndigheter.	1
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna.	3
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad inte varit en av parterna.	
Antal utfärdade utreseförbud	3

Socialförvaltningarna har rapporterat om att man fått kännedom om totalt 23 barn och unga (11 olika familjer) som man någon gång under perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 har förts ut ur landet. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt i att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Rapporteringen visar en osäkerhet gällande vilka grunder man bedömer ligger till grund för bortförandet. I endast ett (1) fall har man angett ett skäl som medför brottslig gärning, vilket är bortgifte och i ytterligare ett (1) ärende är skälet uppfostran. I tio fall framgår att bortförandet beror på "Annan orsak", vilket exempelvis handlar om vårdnadstvist eller flytt till förälders hemland mot ena vårdnadshavarens vilja, det framgår också misstänke om våld och hot, men inte att det nödvändigtvis behöver vara hedersrelaterat. För hela elva barn svarar man att orsaken till bortförande okänd.

Oavsett orsak till bortförande så rör det sig i enkäten om barn som antas ha förts utomlands. De flesta barnen, 19 barn, som rapporterats saknade går i grundskolan bara fyra barn är i förskoleåldern.

Vid kartläggningens genomförande uppgavs 16 av barnen vara fortsatt borta, fyra hade kommit tillbaka igen medan det i tre fall saknas information om barnet är tillbaka igen eller inte. Av de barn som kommit tillbaka igen, har ett gjort det på egen hand utan hjälp från myndigheter och tre har gjort det med hjälp av myndigheter, där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna. De fyra socialtjänstförvaltningarna har tillsammans fattat beslut om tre utreseförbud under de 12 månader som kartläggningen gäller.

Förvaltningens bedömning

Ovanstående sammanställning visar de uppgifter som kommit in från socialförvaltningarna via en utskickad enkät i oktober 2023, avseende uppgifter för perioden 221001 – 230930.

Det är totalt 23 barn som i enkäterna uppges vara bortförda till utlandet under de tolv månader som kartläggningen omfattar. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Den information som lämnats in i år är mindre konkret vad det gäller orsak till bortförande. Rapporteringen visar att det också kan finnas alternativa förklaringar till bortförande, som exempelvis vårdnadstvister eller våld och hot som inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till hedersproblematik.

En orsak till att fler bortförda barn rapporteras i kartläggningen i år är sannolikt, att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik, börjar ge resultat. Därmed uppmärksammas fler barn, som utan känd orsak uteblir från skolan. Det ökade antalet kartlagda bortförda barn kan också bero på att fler familjer lämnar Sverige med sina barn, men där det också kan finnas andra orsaker än hedersproblematik.

Positivt i år, jämfört med de första årens kartläggning, är att man inlett utredning för samtliga barn, i tio fall var utredningen pågående vid tidpunkten för insamlandet av uppgifterna. Ingen polisanmälan är gjord, vilket skulle kunna förklaras av att det endast i ett fall är bortgifte som kopplas till bortförande av hedersskäl, inget fall av misstänkt könsstympning har rapporterats.

Samtidigt som bedömningen görs att det möjligen kan ingå några barn i kartläggning, som förts bort av andra skäl än heder, så visar den nationella kartläggningen, som Länsstyrelsen i Östergötland nyligen genomfört, att inte alla fall av bortföranden kommer till myndigheternas kännedom. Det kan därför antas att det finns ett mörkertal, vid sidan av det som framkommer i enkätsvaren.

Sedan tidigare är erfars att det finns ett antal utmaningar med att samla in den typen av uppgifter som kartläggningen bygger på, då det ofta grundar sig i bedömningar av uppgifter som kan vara svåra att verifiera. För att barnen skall ingå i kartläggningen av "saknade barn på grund av hederproblematik" krävs antingen förkunskap kring barnen och familjens situation hos berörda myndigheter eller fortsatt utredning av familjen. Detta om man skall kunna säkerställa att det rör sig om ett bortförande där barnet riskerar att utsättas för påtryckningar, våld och brott och att orsaken är just heder. Enbart omständigheten att en familj åkt med sina barn till ett land där exempelvis bortgifte och könsstympning tillämpas, är inte tillräcklig för att koppla till hedersproblematik och de

insatser som kan vidtas om hedersproblematik kan tydliggöras. Oklarheter när det gäller orsak gör det också svårare att avgöra om polisanmälan bör upprättas.

Utifrån beskrivna svårigheter, med att avgöra av vilken specifik anledning barnen har förts utomlands, bedömer förvaltningen att uppdraget om att kartlägga saknade barn skulle behöva förändras. En kartläggning som i stället har fokus på saknade barn oavsett anledning, kan även inrymma annan problematik. Om man breddar perspektivet blir den grundläggande frågan i stället om barn som saknas i skolorna och inte uppfyller sin skolplikt. Med det perspektivet bör det övervägas om skolorna skall ha huvudansvaret för att kartlägga och rapportera, då det är de som har ansvaret att först agera då skolplikten inte uppfylls.

Ovanstående förändring skulle dock inte betyda att det är mindre viktigt för socialtjänsten att utreda om det finns en hedersrelaterad problematik med i bilden då barn uteblir från skolan. Detta då bortförande av hedersskäl innebär särskilda utmaningar, för den utsatta individen som blir utsatt och för socialtjänsten som har ansvar att agera och handlägga dessa ärenden.

Ett ökat ansvar för förskola och skola att själva kartlägga saknade elever och själva agera vid frånvaro, tar självklart inte heller bort ansvaret att också anmäla till socialtjänsten om frånvaron från skolan innebär oro för barnet, oavsett orsak till oron. Skola och förskola är oftast de aktörer som först uppmärksammar att barnen är saknade. Vid orosanmälan finns det skäl att särskilt beakta situationer där man misstänker att barnet riskerar att föras utomlands, då det är betydligt svårare för svenska myndigheter att erbjuda barnet stöd och hjälp när de väl har förts ut ur landet. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande överhuvudtaget sker.

Staden arbetar kontinuerligt med kompetensutveckling kring hedersproblematik för att tidigt kunna identifiera tecken på barns utsatthet. En fungerande samverkan både internt i staden och med andra myndigheter är en förutsättning för att lyckas i arbetet både med att förhindra att barn förs utomlands samt med att försöka få hem redan bortförda barn. Uppföljningen av stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck visar att stadens arbete med hedersfrågor har utvecklats och intensifierats under de senaste åren. Stadsrevisionen konstaterar i sin granskning att det finns ett strategiskt arbete på området men att arbetet dock inte fungerar fullt ut i praktiken och att de granskade nämnderna därför behöver utveckla sitt arbete. Man konstaterar bland annat att det saknas gemensamma rutiner i staden för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör specifikt heder och rekommenderar att sådana rutiner tas fram och implementeras hos båda parter. Samverkan med externa aktörer såsom exempelvis Polismyndigheten och Utrikesdepartementet är också viktigt när det gäller bortförda barn och bedömningen är att detta finns idag även om det går att utveckla ytterligare. Det finns även en samverkan med bland annat Gränspolisen och Swedavia kopplat till Landvetter flygplats, i syfte att kunna förebygga och förhindra bortföranden av barn i hederskontext. Resursteam heder och Regionalt stödcentrum heder är verksamheter som erbjuder stöd till både utsatta personer och stadens yrkesverksamma i hedersrelaterade ärenden och det är viktigt att deras kompetens tas tillvara på ett effektivt sätt. Mycket arbete är således gjort i staden, men det finns också fortsatta utmaningar för staden i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och med bortförda barn i stort som behöver fortsätta utvecklas. Den

nuvarande planen mot hedersproblematik och revisionsrapportens rekommendationer ger stöd och riktning i det arbetet.

Socialförvaltning Nordost

Fredrik Johansson
Förvaltningsdirektör

Karen Alvstad
Avdelningschef

Kartläggning saknade barn utifrån hedersrelaterat våld och förtryck

§ 59, N165-0744/21

Beslut

1. Socialnämnden Sydväst antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.
2. Socialnämnden Sydväst översänder sammanställningen till kommunstyrelsen med förslag om att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggning av saknade barn.
3. Socialnämnd Sydväst antecknar ett yttrande från S, V, MP till protokollet.

Tidigare behandling

Bordlagt vid socialnämndens sammanträde den 7 februari 2024, § 39.

Sammanfattning av ärendet

De fyra socialnämnderna rapporterar för perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 tillsammans 23 saknade barn, i sju av fallen saknas en mer konkret misstanke om kopplingen till hedersrelaterad problematik. Orsaken till att barn förts ur landet är endast i ett fall kopplat till en situation som skulle kunna innebära utreseförbud, i detta fall bortgifte. Det är således fler barn som rapporterats som bortförda i årets kartläggning jämfört med de tre senaste åren, då det varit runt tio bortförda barn. Årets kartläggning visar dock, tydligare än tidigare år, svårigheten att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken.

Handlingar

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 januari 2024.

Yrkande från C daterat 7 februari 2024.

Yttrande från S, V, MP daterat 28 februari 2024 (protokollsbilaga 2)

Yrkanden

Alfred Johansson (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Ajsela Bruncevic (C) yrkar bifall till eget yrkande.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på yrkandena och finner att förslaget från Johansson (S) bifallits.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelse

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2024-02-28

Dag för justering

2024-03-07

Vid protokollet

Sekreterare

Erika Holgersson

Ordförande

Alfred Johansson (S)

Justerande

Lena Olinder (M)

Yrkande

Centerpartiet

2024-02-07

Ärende nr 6

Yrkande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

I Socialnämnd Sydväst

1. Socialnämnd Sydväst antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.
2. Socialnämnd Sydväst översänder sammanställningen till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnd Sydväst hemställer till kommunfullmäktige om att framtida kartläggning ska fokusera på saknade barn oavsett anledning samt uppdra åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för att kartlägga och rapportera.
4. Socialnämnd Sydväst hemställer till kommunfullmäktige om att uppdra åt berörda nämnder att omhänderta Stadsrevisionens kritik och snarast ta fram gemensamma rutiner.

Yrkandet

Centerpartiet delar i mångt och mycket förvaltningens bild av situationen. Vi ser att hedersrelaterat våld och förtryck är en ytterst allvarlig kränkning av individens fri- och rättighet. Det är dessutom ofta ett brott mot svensk lagstiftning.

Kartläggningen visar att antalet barn som förts utomlands där det finns misstanke eller konstaterad hedersproblematik har ökat. Förvaltningen lyfter att en orsak till att fler bortförda barn rapporteras sannolikt beror på att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik börjar ge resultat. Samtidigt menar förvaltningen att kartläggningen har begränsningar eftersom den enbart inkluderar barn som är saknade på grund av hedersproblematik, vilket kräver förkunskap om barnen och familjens situation hos berörda myndigheter. Det finns svårigheter i att avgöra vilken specifik anledning som ligger bakom att ett barn förs utomlands. Centerpartiet gör därför samma bedömning som förvaltningen och anser att uppdraget behöver breddas, för att ytterligare minska risken att saknade barn inte får den hjälp de behöver. När perspektivet breddas blir det naturligt att skolorna får ett större ansvar eftersom det blir mer fokus på om barn saknas i skolan och inte uppfyller sin skolplikt. Därför föreslår vi att kommunfullmäktige uppdrar åt grundskolenämnden att ta över huvudansvaret för kartläggning och rapportering. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande sker överhuvudtaget.

Stadsrevisionens granskning visar att staden gjort flera framsteg i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, men det kvarstår en del kritik. För oss är det extremt

viktigt att arbetet fortskrider och utvecklas. Förvaltningen trycker särskilt på arbetet med att ta fram gemensamma rutiner för samverkan mellan socialtjänst och förskolor/skolor i ärenden som rör specifikt heder. Vi vill därför att Kommunfullmäktige snarast ger berörda förvaltningar i uppgift att ta fram gemensamma rutiner samt omhänderta stadsrevisionens kritik.

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2024-02-28

Ärende nr 11

Yttrande angående – Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Yttrandet

Att förhindra hedersrelaterat bortförande av barn är otroligt angeläget. Det är viktigt att det arbetet är sammanhållet och strukturerat samt ges resurser för att få ett bra resultat. Just nu pågår ett arbete där socialnämnderna och skolnämnderna ska svara på rekommendationerna från stadsrevisionen gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser att det i samband med detta arbete behövs en översyn av befintligt arbete, men framför allt tydligare steg mot att implementera och använda rutiner, samt tid och resurser i nämnderna för att möjliggöra kompetensutveckling och samarbete mellan skola och socialtjänst.

Grundskolenämnden har dessutom beslutat att revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet, att tillskriva de enskilda huvudmän som har elever folkbokförda i Göteborg med uppmaning om att anmäla till socialtjänst och polis när elev saknas, samt att komplettera befintlig information om skolplikten till vårdnadshavare med förvaltningens rutiner för anmälan till myndigheter och föreläggande vid vite att fullgöra sina skyldigheter för elevens skolgång. I kommunstyrelsen ligger ett ärende om Utvärdering av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 samt redovisning av omhändertagande av åtgärder mot parallell rättsskipning där vi kommer att föreslå åtgärder för arbetet framåt.

Det är också viktigt att betona att stadsrevisionens granskning inte omfattade Socialnämnden Sydväst så rapportens rekommendationer togs fram av utifrån andra nämnders utvecklingsbehov. Dessa rekommendationer har omhändertagits enligt ovan och med den bakgrunden menar S V MP att grundskolenämnden har omhändertagit frågan på ett ändamålsenligt sätt. Därmed anser vi inte det nödvändigt att hemställa till kommunfullmäktige enligt yrkandet. S V MP har även i yrkandet till verksamhetsplanen för 2024 inkluderat att öka samverkan med skolorna i vårt stadsområde för att förhindra bortförande av barn och otillåten skolfrånvaro som ett led av grundskolenämndens förstärkta arbete.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-01-16

Diarienummer N165-0744/21

Handläggare

Theresa Härsjö

Telefon: 031-365 00 00

E-post: theresa.harsjo@socialsydvast.goteborg.se

Kartläggning av barn bortförda av hedersskäl

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Sydväst antecknar mottagandet av rapport gällande kartläggning över antalet saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad och antecknar den till protokollet.
2. Socialnämnden Sydväst översänder sammanställningen till kommunstyrelsen med förslag om att se över förutsättningarna för att genomföra framtida kartläggning av saknade barn.

Sammanfattning

De fyra socialnämnderna rapporterar för perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 tillsammans 23 saknade barn, i sju av fallen saknas en mer konkret misstanke om kopplingen till hedersrelaterad problematik. Orsaken till att barn förts ur landet är endast i ett fall kopplat till en situation som skulle kunna innebära utreseförbud, i detta fall bortgifte. Det är således fler barn som rapporterats som bortförda i årets kartläggning jämfört med de tre senaste åren, då det varit runt tio bortförda barn. Årets kartläggning visar dock, tydligare än tidigare år, svårigheten att kartlägga om det är just hedersrelaterad problematik som gör att barn uteblir från skolan. I några fall har hela familjen flyttat ur landet och man saknar information om orsaken.

Det är självklart alltid viktigt att uppmärksamma barn som oplanerat uteblir från skolan, men det är viktigt att bedömningen om det handlar om just hederskontext grundar sig på fler iakttagelser och uppgifter än ursprungsland eller vilket land man flyttat till. Detta för att ge en rättvisande bild av hedersproblematikens påverkan på barnens situation.

Av de barn som rapporterats bortförda har fyra barn kommit tillbaka till Sverige igen, i resterande fall är barnen fortsatt bortförda eller så saknas information om de är tillbaka igen eller inte.

Stadens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck har intensifierats och utvecklats under de senaste åren, vilket uppföljningen av planen för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck konstaterar. Det ökade antalet bortförda barn som fångats upp i årets kartläggning kan visa på att det finns en större uppmärksamhet på problematiken. Stadsrevisionens rapport på området pekar dock på en del fortsatta brister och utvecklingsområden, för socialtjänsten särskilt när det gäller gemensamma rutiner.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällskostnader, både på samhällsnivå och individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för diverse rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar.

Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de utvecklar en fysisk och psykiska ohälsa till följd av våldsutsattheten, som i sin tur försvårar möjligheterna till självförsörjning och ett självständigt liv. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet, oftast bestående av både manliga och kvinnliga förövare. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder.

Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Bedömning utifrån barnrättsperspektivet

Som ovan nämns är hedersrelaterat våld och förtryck en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Samverkan

Information i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2024-01-24

Ärendet

Socialnämnden Sydväst har att anteckna tjänsteutlåtandet till protokollet, med socialförvaltningarnas uppgifter och förvaltningens analys gällande kartläggning av barn som misstänks ha förts ut ur landet utifrån en hedersrelaterad problematik, samt att översända underlaget till kommunstyrelsen.

Beskrivning av ärendet

I detta tjänsteutlåtande ges en bakgrund och aktuell redovisning av stadens kartläggning 2023 av bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Det ges också en kort beskrivning av nationella och lokala kunskapsunderlag.

Statlig utredning

Ett betänkande av ”Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet” (SOU 2023:37) presenterades i juli månad och har skickats ut på remiss. De samlade slutsatserna är att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt utfärdande av oskuldsintyg förekommer i Sverige. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Förslaget är också att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte av att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Kartläggning av Länsstyrelsen Östergötland

Under 2022 har Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötland genomfört en uppföljande kartläggning om bortförda personer i en hederskontext som presenterats under hösten. Den förra kartläggningen genomfördes 2019. Även 2022 bygger kartläggningen på resultat från två enkätundersökningar, riktade till socialtjänst- respektive utbildningsförvaltningarna i samtliga kommuner i Sverige. Det var något färre kommuner som besvarat enkäterna den här gången – 55 procent jämfört med 66 procent 2019. En dryg femtedel av kommunerna har uppgett kännedom om sammanlagt 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personer under 2022 (det är endast socialtjänstförvaltningarna som svarat på frågor om kännedom om bortförda personer). Att inte en större andel kommuner uppgett kännedom om bortförda personer, anses bero på att inte alla fall av bortföranden kommer till kommunernas kännedom, det vill säga att det finns ett mörkertal. Av de 159 misstänkt eller konstaterat bortförda personerna var 91 flickor/kvinnor, 62 pojkar/män och i 6 fall var könet okänt. Nio av tio fall under 2022 gällde bortförda barn. I 6 av 10 fall kände socialtjänsten till situationen kring barnet innan bortförandet skedde, ansökan om utreseförbud var gjord i knappt vart fjärde fall för dessa barn. I en övervägande majoritet av fallen (105) uppges orsaken till det misstänkta eller konstaterade bortförandet vara att undkomma myndighetsbeslut/undvika myndighetsinblandning i familjen. Polisanmälan har gjorts i relativt få fall.

Trots socialtjänstens lagstadgade ansvar att utan dröjsmål utreda barns behov av skydd och andra insatser är det endast 38 procent av de socialförvaltningar som svarat på frågan (N=156) som uppger att det har rutiner för att hantera misstänkta bortföranden. Bland de

utbildningsförvaltningar som svarat på denna fråga (N=158) är det en betydligt högre andel som uppger att de har sådana rutiner (61%). Utifrån rapportens slutsatser lämnas följande rekommendationer:

- Utredda möjligheten att införa ett nationellt inrapporteringssystem för misstänkt och konstaterat bortförda, med rapporteringsskyldighet för kommuner och andra myndigheter. Detta i syfte att öka kunskapen om omfattningen av bortföranden.
- Utredda möjligheten att ge särskilt angivna myndigheter uppgiftsskyldighet rörande uppgifter om bortföranden och annan utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck genom en förordning.
- Utvidga lagstiftningen kring utreseförbud samt genomföra övriga förslag i promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn, Ds 2022:9, i enlighet med Länsstyrelsen Östergötlands remissvar på promemorian.
- Genomföra en översyn av de sekretessbrytande bestämmelserna i OSL. Detta i syfte att ge socialnämnden möjlighet att göra en polisanmälan i fler fall som rör hedersrelaterad brottslighet, inklusive brott på förberedelsestadiet.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett särskilt uppdrag från regeringen att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Syftet med uppdraget är att sammanställa och analysera individers berättelser för att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. Intervjustudier med yrkesverksamma har genomförts liksom dokumentstudie av LVU-domar, internationell utblick och forskningssammanställning. Även underlag och rapporter från andra myndigheter ligger till grund för analyserna. En slutrapport lämnades till regeringen den 1 oktober 2023.

I slutrapporten konstateras att barn och unga som förs bort är en heterogen grupp, där syftet med bortförandet skiljer sig åt. Det är inte ovanligt att det finns flera olika orsaker och syften med ett bortförande. Jämställdhetsmyndigheten kan dock konstatera att det finns gemensamma drag hos de bortföranden som har kartlagts inom ramen för uppdraget. Det fysiska våldet är ofta systematiskt och har skett under hela barnets uppväxt. Ofta används tillhyggen och våldet är i flera fall att betrakta som mycket grovt, med våld mot huvud och strypgrepp som lett till skador som krävt sjukhusvård. Barn som lever i en hederskontext beskrivs även utsättas för olika former av systematisk psykisk misshandel och i vissa fall sker det i kombination med fysiskt våld. Dokumentstudien av LVU-domar visar att många av barnen kan beskrivas som multiutsatta. I samma studie framkommer att det i 22 procent av ärendena förekommit direkta dödshot från närstående eller att barn upplevt en rädsla för att dödas. Vid tidpunkten för bortförandet är utsattheten i många fall känd av en eller flera myndigheter. Ofta har skola och socialtjänst under en längre period haft information om att det finns problem i den aktuella familjen. Det förekommer att barn förs bort vid upprepade tillfällen under uppväxten. En ökande trend av att hela syskonskaror förs bort tillsammans eller i nära anslutning till varandra har observerats. Flera yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat uppger att förståelsen för att ett ärende är hedersrelaterat kan ha kommit först när barnet eller den unga vuxna redan har förts bort. De uppger vidare att de vanligaste riskfaktorerna för bortföranden är förekomst av hedersförtryck samt utsatthet för fysiskt våld. Eventuella faktorer som kan ha utlöst själva bortförandet har också efterfrågats och

den vanligaste utlösande faktorn visade sig i de aktuella intervjuerna vara ett myndighetsbeslut eller ett nära förestående myndighetsbeslut. I studien av LVU-domar framkommer att socialtjänsten endast i ett fåtal fall använt sig av någon riskbedömningsmodell. Majoriteten av de yrkesverksamma som intervjuats uppgav att de i sin kommun saknar tillräckliga rutiner och riktlinjer, resurser och kompetens för att hantera denna typ av ärenden.

Ett antal rekommendationer lämnades till regeringen redan i samband med den delrapport som släpptes under 2022 och som byggde på en intervjustudie med yrkesverksamma. Bland annat föreslogs att utreda införande och utformning av ett nationellt inrapporteringsystem för bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen. Tills ett sådant system är på plats uppmanas varje skola i Sverige föra egen statistik över bortförda/saknade elever. Ytterligare rekommendationer som lämnades var exempelvis att socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar ska utvecklas och förbättras.

I slutrapporten konstaterar Jämställdhetsmyndigheten att det inom ramen för uppdraget framkommit problem på systemnivå som gäller såväl barn och unga som utsätts för våld av närstående som bortförda barn och unga. Bortförda barn och unga uppges vara en del i en större problematik kring hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn. Vilka barn det är som kan komma att föras bort är inte alltid tydligt. Att i ett tidigare skede identifiera barn som lever i utsatthet och som senare kan hamna i ett läge då de riskerar att föras bort, anges vara viktigt. Jämställdhetsmyndigheten lämnar i slutrapporten ett antal rekommendationer som tar ett bredare grepp kring problem som påverkar förebyggande och behandlande insatser till bortförda barn och unga. Nedan ges några exempel på dessa rekommendationer:

- Inrätta ett nationellt uppföljningssystem av ärenden där ett barn eller en vuxen har blivit bortförd, i likhet med Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar.
- De undersökningar som genomförs avseende barns utsatthet för våld bör i större utsträckning inkludera frågor som rör risk för bortförande till annat land.
- Socialtjänst och polis bör i större utsträckning än idag samverka kring riskbedömningar, inte minst när det gäller barn.
- Socialstyrelsen bör förtydliga i riktlinjer och vägledningar att det ska vara en huvudregel att syskon utreds vid förekomst av våld.
- Socialtjänstens ansvar för och möjligheter till långsiktigt stöd och uppföljning behöver förtydligas.

Lokalt kunskapsunderlag

Stadsrevisionens granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har stadsrevisionen granskat stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och en granskningsrapport har publicerats under hösten. Granskningen syftade till att bedöma om förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Även socialnämnden Centrum har berörts av granskningen genom det samordnande uppdraget i stadens arbete på området, men ingår inte i granskningen för övrigt och bedömningarna gäller därmed inte denna nämnd.

I rapporten framkommer bland annat att det saknas gemensamma stadsövergripande rutiner för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör heder. De strukturer som finns för samverkan ser olika ut i stadsområdena och har ett bredare fokus än bara hedersrelaterad problematik. Förutsättningarna för samverkan upplevs i vissa fall ha försämrats och orsaker till detta som nämns är stadens omorganisation och hög personalomsättning. Gällande försvunna elever som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck framkommer en splittrad bild av hur omfattande problemet är och vems ansvaret är. Både skolan och socialtjänsten uppger att informationen i dessa ärenden kan bli bättre från båda håll. Det framkommer att en grundskola de senaste två åren systematiskt kartlagt försvunna elever och att det rör sig om drygt 20 elever varje läsår som försvunnit i samband med höstterminens start och som inte kommit tillbaka. I flera fall har skolan misstänkt att det rör sig om hedersrelaterat våld eller förtryck som exempelvis risk för könsstympning eller uppfostningsresor. Skolpersonalen uppger att de gör orosanmälningar när elever försvinner, men upplever att de inte leder till åtgärder. Socialförvaltningarna har i granskningen uppgett att de sällan ansöker om utreseförbud, utifrån att det krävs mycket för att ansökan ska gå igenom och att de upplever att de oftast inte har tillräckligt med underlag för detta, då man måste ha uppgifter som styrker att bortförandet rör sig om just bortgifte eller könsstympning. Enbart generella uppgifter om att barnet förts utomlands, eller planerar att föras utomlands, är inte tillräckliga skäl för att misstänka hedersrelaterad brottslighet.

Stadsrevisionens sammanvägda bedömning är att alla nämnder behöver utveckla arbetet, även om det noteras att nämnderna har kommit olika långt. Bedömningen är att det finns ett strategiskt arbete i staden med frågorna genom att det finns en plan för arbetet, ett stödcentrum och resursteam heder, men att arbetet inte bedöms fungera fullt ut i praktiken. Utifrån granskningens iakttagelser lämnar revisionskontoret åtta rekommendationer vilka är:

- Samtliga granskade nämnder rekommenderas att säkerställa att personalen får kompetensutveckling i vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär.
- Förskolenämnden, grundskolenämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det vidtas adekvata åtgärder om det framkommer att personal upprätthåller hedersnormer och inte främjar mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.
- Förskolenämnden och grundskolenämnden rekommenderas att upprätta rutiner för hur personalen kan upptäcka och hur de ska agera vid misstanke om att ett barn eller en elev är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa att ärenden som avser hedersrelaterat våld och förtryck registreras korrekt i verksamhetssystemet.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att resursteamens kunskap och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att i samråd med förskolenämnden, grundskolenämnden och utbildningsnämnden upprätta rutiner för samverkan i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det sker en återkoppling till den som gjort en orosanmälan om en utredning har inletts, inte inletts eller redan pågår (om anmälaren angett att hen önskar en sådan återkoppling).
- Förskolenämnden, grundskolenämnden och socialnämnden Hisingen rekommenderas att följa upp och utvärdera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppföljning av plan mot hedersrelaterat våld och förtryck

Under året har också en fördjupad kartläggning av sex planer på området Mänskliga rättigheter genomförts och där planen mot hedersrelaterat våld och förtryck, vars giltighetstid gick ut 31 december 2023, varit en av dem. Av uppföljningen framkommer följande:

Göteborgs Stads arbete för att motverka HRVF har på ett påtagligt sätt intensifierats och utvecklats under planperioden. Som konstaterats är en relativt stor del av den struktur som utformats och de förflyttningar som gjorts, sprungna ur uppdrag vid sidan av planen samtidigt som en del av planens aktiviteter förstärker och överlappar dessa insatser. Under uppföljningen har planens betydelse som styrsignal och kunskapskälla återkommande lyfts av medarbetare och verksamheter. Av de tio undersökta aktiviteterna bedöms tre genomförda, fem delvis genomförda och två inte genomförda. (sid 39)

Resursteamerna heder uppges på ett aktivt sätt ha bidragit i flera av planens insatser, exempelvis genom de kompetenshöjande och konsultativa insatserna till yrkesverksamma, ett brett utåtriktat informationsarbete samt i möten med personer i hederskontext. Regionalt stödcentrum heder har haft en stor efterfrågan på konsultation och rådgivning till målgruppen. Stödet till utsatta konstateras ha förbättrats under planperioden genom ökat fokus, större kompetens och delvis bättre samverkan. Att genomföra kompetenshöjande insatser har omhändertagits på ett aktivt sätt av bland annat Regionalt stödcentrum heder, Resursteam heder och Kompetenscentrum för våld i nära relationer. Det uppges ha funnits ett stort fokus på arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i staden - medialt som politiskt med flertalet politiska uppdrag och en återkommande medial bevakning.

Kartläggningen av bortförda barn

2018 gjordes för första gången en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik, underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Det var svårt att få en heltäckande bild av situationen och inget gemensamt resultat för staden presenterades. Kommunfullmäktige ansåg därefter att ansvaret för detta arbete behövde utredas och ingen kartläggning genomfördes 2019. Utredningen kom fram till att socialtjänsten var den verksamhet som hade bäst förutsättningar att samla statistik på individnivå. Kommunfullmäktige gav därför, 2020-03-19, stadsdelsnämnderna i uppdrag att ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Sedan omorganisationen i staden överfördes uppdraget till de fyra socialförvaltningarna. Socialnämnden Centrum har fått i uppdrag av avdelningscheferna barn och unga i socialförvaltningarna att samla in och sammanställa

de fyra förvaltningarnas uppgifter. Kartläggningarna 2020, 2021 och 2022 visade på nio, tio respektive elva bortförda barn utifrån en misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Resultat

Uppgifter har hämtats in från socialförvaltningarna genom en enkät. Under året har en gemensam uppföljning av arbetet med kartläggningen gjorts, vilket har resulterat i en del förändringar i enkäten. De ändringar som har skett är följande:

- Åldern på barnen/de unga har ändrats från 0-21 år till 0-17 år. Det har gjorts utifrån önskemålet att kartläggningen ska fokusera på de som är barn i laglig mening och därmed omyndiga.
- Angående frågan ”Orsak/syfte till bortförandet” har svarsalternativet ”Undkomma inblandning av myndigheter” lagts till.
- Angående frågan ”Om barnet återvänt igen på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?” har svarsalternativet ”Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad **inte** varit en av parterna” lagts till.
- Frågan om ”Antal utfärdade utreseförbud?” har lagts till.

Den tidsperiod som uppgifterna gäller är 2022-10-01 till 2023-09-30. Alla fyra socialförvaltningar har skickat in ett svar. Resultatet av årets kartläggning redovisas i tabellen nedan. Föregående års kartläggning visade på tio bortförda barn. Vilket land barnen först bort till redovisas inte, utifrån skälet att minska risken att kunna identifiera barnen.

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
	Antal
Antalet barn och unga som rapporterats frånvarande från skolan och där man misstänker bortförande av hedersrelaterad orsak	23
Totala antalet familjer (fler barn igår i varje familj)	11
Ålder	
• 0-5 år	
• 6-11 år	9
• 12-17 år	10
Kön	
• Flicka	9
• Pojke	14
• Annan könsidentitet	
Orsak/syfte till bortförandet	
• Könstympning	
• Bortgifte	1
• Uppfostran	1
• Undkomma inblandning av myndigheter	
• Annan orsak	
- Barnen tagits från mamman i utlandet (inkluderat uppgifter om våld)	6
- mamma tilläts inte resa hem från släkt i utlandet (misstanke om våld)	2
- mamma tog barnen till sin släkt mot pappans vilja	2
• Orsaken okänd	11
Tidpunkt för bortförandet	
• I samband med skollov	15
• Övrig period	5

Redovisning bortförda barn och unga i enkäten 2023 (mätperiod 2022-10-01 till 2023-09-30)	
• Vet ej	3
Antal barn där utredning inletts	23
• varav pågående utredning	10
• varav avslutad utredning	13
Antal barn där polisanmälan har gjorts (gäller bara ärenden där man misstanke om bortgifte och könsstympning)	0
Var befinner sig barnet idag?	
• Antal barn som fortfarande är bortförda	16
• Antal barn som kommit tillbaka igen	4
• Antal barn där information saknas om barnet är tillbaka eller inte	3
Om barnet återvänt på vilket sätt kunde det ta sig tillbaka?	
• På egen hand utan hjälp av myndigheter.	1
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna.	3
• Med hjälp av myndigheter där socialtjänsten i Göteborgs Stad inte varit en av parterna.	
Antal utfärdade utreseförbud	3

Socialförvaltningarna har rapporterat om att man fått kännedom om totalt 23 barn och unga (11 olika familjer) som man någon gång under perioden 2022-10-01 till 2023-09-30 har förts ut ur landet. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt i att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik.

Rapporteringen visar en osäkerhet gällande vilka grunder man bedömer ligger till grund för bortförandet. I endast ett (1) fall har man angett ett skäl som medför brottslig gärning, vilket är bortgifte och i ytterligare ett (1) ärende är skälet uppfostran. I tio fall framgår att bortförandet beror på ”Annan orsak”, vilket exempelvis handlar om vårdnadstvist eller flytt till förälders hemland mot ena vårdnadshavarens vilja, det framgår också misstanke om våld och hot, men inte att det nödvändigtvis behöver vara hedersrelaterat. För hela elva barn svarar man att orsaken till bortförande okänd.

Oavsett orsak till bortförande så rör det sig i enkäten om barn som antas ha förts utomlands. De flesta barnen, 19 barn, som rapporterats saknade går i grundskolan bara fyra barn är i förskoleåldern.

Vid kartläggningens genomförande uppgavs 16 av barnen vara fortsatt borta, fyra hade kommit tillbaka igen medan det i tre fall saknas information om barnet är tillbaka igen eller inte. Av de barn som kommit tillbaka igen, har ett gjort det på egen hand utan hjälp från myndigheter och tre har gjort det med hjälp av myndigheter, där socialtjänsten i Göteborgs Stad varit en av parterna. De fyra socialtjänstförvaltningarna har tillsammans fattat beslut om tre utreseförbud under de 12 månader som kartläggningen gäller.

Förvaltningens bedömning

Ovanstående sammanställning visar de uppgifter som kommit in från socialförvaltningarna via en utskickad enkät i oktober 2023, avseende uppgifter för perioden 221001 – 230930. Det är totalt 23 barn som i enkäterna uppges vara bortförda till utlandet under de tolv månader som kartläggningen omfattar. Det aktuella kartläggningsuppdraget har sin utgångspunkt att det skall finnas misstänkt eller konstaterad hedersrelaterad problematik. Den information som lämnats in i år är mindre konkret vad det gäller orsak till bortförande. Rapporteringen visar att det också kan finnas alternativa förklaringar till bortförande, som exempelvis vårdnadstvister eller våld och hot som inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till hedersproblematik.

En orsak till att fler bortförda barn rapporteras i kartläggningen i år är sannolikt, att det långsiktiga arbetet med att utbilda och informera om hedersproblematik, börjar ge resultat. Därmed uppmärksammas fler barn, som utan känd orsak uteblir från skolan. Det ökade antalet kartlagda bortförda barn kan också bero på att fler familjer lämnar Sverige med sina barn, men där det också kan finnas andra orsaker än hedersproblematik.

Positivt i år, jämfört med de första årens kartläggning, är att man inlett utredning för samtliga barn, i tio fall var utredningen pågående vid tidpunkten för insamlandet av uppgifterna. Ingen polisanmälan är gjord, vilket skulle kunna förklaras av att det endast i ett fall är bortgifte som kopplas till bortförande av hedersskäl, inget fall av misstänkt könsstypning har rapporterats.

Samtidigt som vi bedömer att det möjligen kan ingå några barn i kartläggning, som förts bort av andra skäl än heder, så visar den nationella kartläggningen, som Länsstyrelsen i Östergötland nyligen genomfört, att inte alla fall av bortföranden kommer till myndigheternas kännedom. Vi kan därför anta att det finns ett mörkertal, vid sidan av det som framkommer i enkätsvaren.

Vi har sedan tidigare år erfärut att det finns ett antal utmaningar med att samla in den typen av uppgifter som kartläggningen bygger på, då det ofta grundar sig i bedömningar av uppgifter som kan vara svåra att verifiera. För att barnen skall ingå i kartläggningen av ”saknade barn på grund av hederproblematik” krävs antingen förkunskap kring barnen och familjens situation hos berörda myndigheter eller fortsatt utredning av familjen. Detta om man skall kunna säkerställa att det rör sig om ett bortförande där barnet riskerar att utsättas för påtryckningar, våld och brott och att orsaken är just heder. Enbart omständigheten att en familj åkt med sina barn till ett land där exempelvis bortgifte och könsstypning tillämpas, är inte tillräcklig för att koppla till hedersproblematik och de insatser som kan vidtas om hedersproblematik kan tydliggöras. Oklarheter när det gäller orsak gör det också svårare att avgöra om polisanmälan bör upprättas.

Utifrån beskrivna svårigheter, med att avgöra av vilken specifik anledning barnen har förts utomlands, bedömer förvaltningen att uppdraget om att kartlägga saknade barn skulle behöva förändras. En kartläggning som i stället har fokus på saknade barn oavsett anledning, kan även inrymma annan problematik. Om man breddar perspektivet blir den grundläggande frågan i stället om barn som saknas i skolorna och inte uppfyller sin skolplikt. Med det perspektivet bör det övervägas om skolorna skall ha huvudansvaret för att kartlägga och rapportera, då det är de som har ansvaret att först agera då skolplikten inte uppfylls.

Ovanstående förändring skulle dock inte betyda att det är mindre viktigt för socialtjänsten att utreda om det finns en hedersrelaterad problematik med i bilden då barn uteblir från skolan. Detta då bortförande av hedersskäl innebär särskilda utmaningar, för den utsatta individen som blir utsatt och för socialtjänsten som har ansvar att agera och handlägga dessa ärenden.

Ett ökat ansvar för förskola och skola att själva kartlägga saknade elever och själva agera vid frånvaro, tar självklart inte heller bort ansvaret att också anmäla till socialtjänsten om frånvaron från skolan innebär oro för barnet, oavsett orsak till oron. Skola och förskola är oftast de aktörer som först uppmärksammar att barnen är saknade. Vid orosanmälan finns det skäl att särskilt beakta situationer där man misstänker att barnet riskerar att föras utomlands, då det är betydligt svårare för svenska myndigheter att erbjuda barnet stöd och hjälp när de väl har förts ut ur landet. I största möjliga utsträckning behöver arbetet inriktas på att förhindra att bortförande överhuvudtaget sker.

Staden arbetar kontinuerligt med kompetensutveckling kring hedersproblematik för att tidigt kunna identifiera tecken på barns utsatthet. En fungerande samverkan både internt i staden och med andra myndigheter är en förutsättning för att lyckas i arbetet både med att förhindra att barn förs utomlands samt med att försöka få hem redan bortförda barn. Uppföljningen av stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck visar att stadens arbete med hedersfrågor har utvecklats och intensifierats under de senaste åren. Stadsrevisionen konstaterar i sin granskning att det finns ett strategiskt arbete på området men att arbetet dock inte fungerar fullt ut i praktiken och att de granskade nämnderna därför behöver utveckla sitt arbete. Man konstaterar bland annat att det saknas gemensamma rutiner i staden för samverkan mellan socialtjänsten och förskolor/skolor i ärenden som rör specifikt heder och rekommenderar att sådana rutiner tas fram och implementeras hos båda parter. Samverkan med externa aktörer såsom exempelvis Polismyndigheten och Utrikesdepartementet är också viktigt när det gäller bortförda barn och bedömningen är att detta finns idag även om det går att utveckla ytterligare. Det finns även en samverkan med bland annat Gränspolisen och Swedavia kopplat till Landvetter flygplats, i syfte att kunna förebygga och förhindra bortföranden av barn i hederskontext. Resursteam heder och Regionalt stödcentrum heder är verksamheter som erbjuder stöd till både utsatta personer och stadens yrkesverksamma i hedersrelaterade ärenden och det är viktigt att deras kompetens tas tillvara på ett effektivt sätt. Mycket arbete är således gjort i staden, men det finns också fortsatta utmaningar för staden i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och med bortförda barn i stort som behöver fortsätta utvecklas. Den nuvarande planen mot hedersproblematik och revisionsrapportens rekommendationer ger stöd och riktning i det arbetet.

Beslutet ska skickas till:

Kommunstyrelsen

Åsa Etéus

Avdelningschef

Annika Ljungh

Förvaltningsdirektör